

Expertisecentrum Kinderopvang Ontmoeting van wetenschap en praktijk

JAAROVERZICHT 2021

- Risicovol spel
- Verticale groep in de hele dagopvang
- Samenwerken met ouders
- Kansen voor de BSO

Expertisecentrum
Kinderopvang
Pedagogische kwaliteit

Inhoudsopgave

Inleiding en leeswijzer	2
Werkwijze van het Expertisecentrum Kinderopvang	4
Pedagogische kwaliteit in vier pijlers	6
HOOFDSTUK 1	
Risicovol spel	10
THEORETISCH KADER	12
PRAKTIJKVOORBEELD - Andersom denken: van praktijk naar beleid	16
PRAKTIJKVOORBEELD - Klimbank voor baby's	18
WETENSCHAPPELIJKE INZICHTEN	20
HOOFDSTUK 2	
Verticale groep in de hele dagopvang	22
THEORETISCH KADER	24
PRAKTIJKVOORBEELD - Groepsoverstijgend clusteren van kinderen	28
PRAKTIJKVOORBEELD - Maak de groep klein	30
WETENSCHAPPELIJKE INZICHTEN	32
HOOFDSTUK 3	
Samenwerken met ouders	34
THEORETISCH KADER	36
PRAKTIJKVOORBEELD - Betrekken van ouders bij zorgen	40
PRAKTIJKVOORBEELD - Ouders betrekken bij de ontwikkeling van hun kind	44
WETENSCHAPPELIJKE INZICHTEN	46
HOOFDSTUK 4	
Kansen voor de BSO	48
THEORETISCH KADER	50
PRAKTIJKVOORBEELD - BSO met vrije tijd als belangrijkste waarde	58
PRAKTIJKVOORBEELD - BSO die complementair is aan onderwijs	62
Vooruitblik 2022	64
Colofon	66

Inleiding

Kinderopvang startte ooit in de ontwikkeling van de Wet kinderopvang als arbeidsmarkt-instrument; een middel voor werkende ouders om arbeid en zorg te kunnen combineren. Dit uitgangspunt was een politieke keuze. Maar kinderopvang is niet zoets als een fietsenstalling. Daarvan verwacht je dat je fiets er net zo uitkomt als je hem erin hebt gezet. De bel zit er nog op en het licht doet het nog.

Kinderopvang is alles behalve een fietsenstalling: bij kinderopvang gebeurt iets. Er ontstaan interacties tussen kinderen onderling, tussen kinderen en professionals, tussen professionals onderling en tussen professionals en ouders. In de kinderopvang leren kinderen met en van elkaar. Dit is ook vastgelegd in de wet: kinderopvang draagt bij aan de brede ontwikkeling van kinderen in een veilige en gezonde omgeving.

Het Expertisecentrum Kinderopvang draagt voor en mét de sector bij aan de ontwikkeling van het microniveau van de kinderopvang. De kern van het werk van het Expertisecentrum bestaat uit het vertalen van wetenschappelijke inzichten naar de praktijk. Dat doen we met ontwikkelteams. Zij formuleren – per onderwerp – de pedagogische kennisbasis: het theoretisch kader dat is gebaseerd op wetenschappelijke inzichten, aangevuld met praktijkvoorbeelden als inspiratie. We maken die kennis beschikbaar via onze website: daar is – per onderwerp – ook een aantal tools te vinden die handvatten bieden om in de eigen praktijk aan de slag te gaan met de kennisbasis.

Helaas heeft corona ook in 2021 effect gehad op onze activiteiten. De ontwikkelteams bijvoorbeeld konden pas in april 2021 van start, en daarmee later dan gepland. Fysieke activiteiten moesten aanvankelijk worden uitgesteld, maar werden daarna alsnog online gerealiseerd. Ondanks deze inspanningen merken we dat organisaties en pedagogisch professionals moeite hebben om medewerkers deel te laten nemen aan de – ook online – activiteiten. Er is een personeelstekort en er zijn binnen de kinderopvang veel zieken, waardoor pedagogisch coaches noodgedwongen worden ingezet als invaller.

In 2021 zijn door ontwikkelteams vier onderwerpen uitgewerkt: risicovol spel, verticale groep in de hele dagopvang, samenwerken met ouders en kansen voor de BSO. Het laatste onderwerp is aangedragen door de belanghebbenden in de kinderopvang, de brancheorganisaties en BOinK. De andere onderwerpen zijn via een openbare, digitale stemming uit een groslijst van tien onderwerpen gekozen door ongeveer 500 professionals uit de sector.

In dit Jaaroverzicht 2021 lichten wij de werkwijze van het Expertisecentrum Kinderopvang toe aan de hand van een infographic. Ook worden de vier pijlers van pedagogische kwaliteit kort beschreven. De vier in 2021 uitgewerkte onderwerpen worden per hoofdstuk behandeld door een aantal wetenschappelijke inzichten uit te lichten en door praktijkvoorbeelden te geven ter inspiratie. Uiteraard is op de website meer informatie te vinden over de onderwerpen van 2021 en ook over die van 2020. Informatie die steeds wordt aangevuld met nieuwe praktijkvoorbeelden en tools die toepasbaar zijn in de eigen praktijk. Het loont dus zeer de moeite om de website regelmatig te bezoeken.

Veel plezier met het toepassen van alle inzichten in de eigen praktijk!

LEESWIJZER

Elk theoretisch kader is gebaseerd op wetenschappelijke bronnen en praktijkervaringen. De vertaling naar de praktijk is geïllustreerd met praktijkvoorbeelden en door quotes van deelnemers aan de ontwikkelteams die hun meest opvallende wetenschappelijke inzichten benoemen.

THEORETISCH
KADER

PRAKTIJK-
VOORBEELDEN

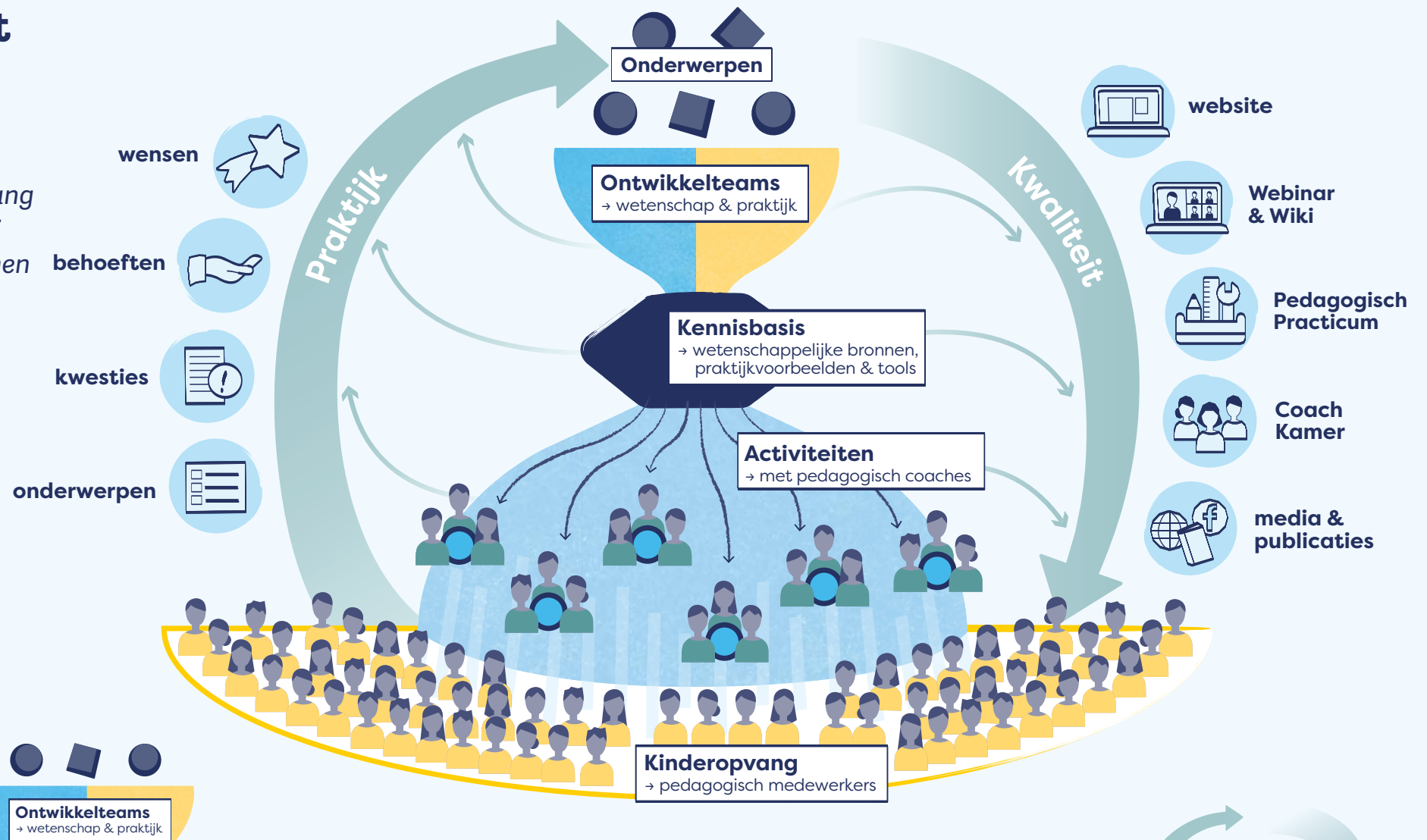

WETENSCHAPPELIJKE
INZICHTEN

Werkwijze van het Expertisecentrum

Het Expertisecentrum Kinderopvang brengt wetenschap en praktijk bij elkaar in ontwikkelteams om samen te werken aan de pedagogische kwaliteit van de kinderopvang.

De ontwikkelteams gaan voor een specifiek onderwerp aan de slag met het verzamelen en analyseren van bestaande informatie, wetenschappelijke inzichten en praktijkervaringen. De sector zélf draagt onderwerpen aan voor de ontwikkelteams. Dit gebeurt elk jaar door middel van een online stemming op een groslijst van tien onderwerpen. De ontwikkelteams van 2020 stelden de groslijst voor 2021 samen.

Ontwikkelteams

De ontwikkelteams bestaan uit ongeveer negen pedagogen of pedagogisch coaches/beleidsmedewerkers die verbonden zijn aan een kinderopvangorganisatie. Deze teams worden aangevuld met één of twee onderzoekers verbonden aan een Hogeschool, Universiteit of ander onderzoeksinstituut.

De teams ontwikkelen de kennisbasis: wetenschappelijke inzichten, praktijkvoorbeelden en waar mogelijk tools, praktische handvatten.

De **kennisbasis** = <https://expertisecentrumkinderopvang.nl/onderwerpen> is toegankelijk via de website van het Expertisecentrum.

Continu proces van kennisontwikkeling

De grote uitdaging is om de ontwikkelde kennis onder de pedagogisch coaches te verspreiden. Daartoe worden per onderwerp verschillende middelen ingezet: webinars, de presentatie van de kennisbasis; pedagogisch practicum, aan de slag met een tool; wiki, een vragenuurtje; kenniskring, verdiepen en verbreden van de kennisbasis in de eigen organisatie en een coachkamer, super-/interview van pedagogisch coaches.

Pedagogische kwaliteit in vier pijlers

Kinderopvang van een hoge pedagogische kwaliteit draagt bij aan het 'oplossen' van grote maatschappelijke kwesties. Denk hierbij aan laaggeletterdheid en de hardnekkige kansenongelijkheid binnen het onderwijs en de samenleving die al vroeg ontstaat. De kinderopvang legt een basis voor vaardigheden die in onze veranderende economie gevraagd worden, zoals nieuwsgierigheid, creativiteit, zelfsturing en het samenwerkingsvermogen.

Maar wat bedoelen we eigenlijk met pedagogische kwaliteit? Die vraag stelden we begin 2020 toen we als Expertisecentrum Kinderopvang net van start waren gegaan. Vorig jaar hebben we het antwoord op deze vraag integraal overgenomen in het jaaroverzicht. Dit jaar kiezen we voor een verkorte weergave. Op de website is uiteraard de volledige tekst te vinden.

Het Expertisecentrum gebruikt de volgende definitie voor pedagogische kwaliteit:

DEFINITIE

De pedagogisch professional zet de omgeving, het programma & activiteiten-aanbod, diens interactievaardigheden en diens samenwerking met ouders beredeneerd in met als doel om het welbevinden, de betrokkenheid en de brede ontwikkeling van kinderen te bevorderen.

De pedagogisch professional gaat kindvolgend en systematisch te werk. In het aanbod ligt de nadruk op spel en exploratie, met veel mogelijkheden voor interactie. Daarbij zoekt de pedagogisch professional samenwerking en afstemming met ouders en eventuele andere partijen. Zo wordt een doorgaande lijn in het pedagogisch handelen en de ontwikkeling van het kind gecreëerd. Alle pedagogisch professionals binnen een team hanteren dezelfde pedagogische uitgangspunten en zitten op één lijn in het handelen.

Pedagogische kwaliteit in vier pijlers

Het Expertisecentrum Kinderopvang onderscheidt vier pijlers die de pedagogisch professional inzet om vorm te geven aan de pedagogische kwaliteit.

PIJLER 1

DE OMGEVING: RUIMTE, INRICHTING EN MATERIALEN

De binnen- en buitenruimte, de inrichting en de gebruikte materialen dragen bij aan een gevoel van veiligheid en geborgenheid en bevorderen de brede ontwikkeling van kinderen.

PIJLER 2

HET PROGRAMMA EN ACTIVITEITENAANBOD

Een stabiel – en indien nodig voor de behoeften van de kinderen ook flexibel gehanteerd – programma en een zoveel mogelijk vaste bezetting van pedagogisch professionals en groepsgenootjes zorgen voor herkenbaarheid en voorspelbaarheid, en daarmee voor een gevoel van veiligheid bij de kinderen. In de groep heerst een positieve sfeer. Het activiteitenaanbod is gevarieerd en gebalanceerd qua ontwikkelingsdomeinen. Ook is het leeftijds-/ontwikkelingsadequaat, betekenisvol, passend bij de interesse en belevingswereld van de kinderen en nodigt het uit tot spelen, verkennen, ontdekken en experimenteren. Op maat worden er gerichte, goed ondersteunde en begeleide (spel)activiteiten aangeboden die bijdragen aan de ontwikkeling van de kinderen.

PIJLER 3

DE INTERACTIEVAARDIGHEDEN

De interactievaardigheden van pedagogisch professionals zijn van grote invloed op de brede ontwikkeling van kinderen. Onder interactievaardigheden verstaan we:

- Sensitieve responsiviteit: de pedagogisch professional heeft oog voor de signalen van het kind, weet deze goed te interpreteren en hier adequaat op te reageren.
- Respect voor de autonomie: de pedagogisch professional stimuleert kinderen, passend bij hun ontwikkelingsniveau, om zo veel mogelijk zelf te doen, zelf te proberen en zelf op te lossen en respecteert hun eigen oplossingen en ideeën.
- Structureren en grenzen stellen: de pedagogisch professional structureert situaties, activiteiten en taken zo dat kinderen deze kunnen overzien en stelt voldoende en duidelijke grenzen.
- Praten en uitleggen: de pedagogisch professional praat niet alleen regelmatig met de kinderen, maar stemt inhoud en timing daarbij af op de toestand, de aandacht en het begripsniveau van het kind.

- Ontwikkelingsstimulering: de pedagogisch professional stimuleert bewust de motorische, cognitieve en taalontwikkeling en creativiteit van de kinderen.
- Begeleiden van interacties van kinderen: de pedagogisch professional begeleidt onderlinge interacties tussen kinderen door de aandacht van kinderen op elkaar te richten en door situaties te creëren waarin positief contact tussen kinderen wordt uitgelokt.

PIJLER 4

SAMENWERKEN MET OUDERS

Pedagogisch professionals werken actief aan een vertrouwensband met ouders door open en transparant te communiceren op een zodanige manier dat ouders zich prettig en welkom voelen. Tussen pedagogisch professionals en ouders is sprake van tweerichtingsverkeer in de informatie-uitwisseling over het welbevinden, de ontwikkeling en leefwereld van het kind, thuis en op de groep. Pedagogisch professionals zien ouders als experts van hun kind en proberen zoveel mogelijk afstemming te vinden tussen het handelen thuis en op de groep, zodat er voor het kind een doorgaande lijn in het pedagogisch klimaat ontstaat. Ouders worden actief bevraagd op hun visie op de pedagogische kwaliteit en gang van zaken op de groep.

Meer weten over de vier pijlers van pedagogische kwaliteit? Kijk op onze website!

<https://expertisecentrumkinderopvang.nl/onderwerpen/pedagogische-kwaliteit>

HOOFDSTUK 1

Risicovol spel

Risicovol spel kan altijd en overal. En voor kinderen is het vanzelfsprekend om die kansen op risicovol spel te grijpen. Kinderen dagen zichzelf namelijk uit en leren door zelf te ontdekken. Ze hebben letterlijk en figuurlijke ruimte nodig om zich te kunnen ontwikkelen. Daar horen (kleine) risico's bij. Wij als volwassenen hebben de verantwoordelijkheid de kinderen te behoeden voor gevaarlijke situaties.

Een belangrijke conclusie van het ontwikkelteam risicovol spel is, dat risicovol spelen past binnen de huidige wet- en regelgeving en de vaardigheden van pedagogisch professionals. Een uitgebreid veranderingsproces op dit gebied lijkt dus niet nodig. Zolang de grote risico's goed zijn omschreven in het veiligheids- en gezondheidsbeleid – en kinderen wordt geleerd hoe om te gaan met kleine risico's – zijn de kaders helder. Een brede basis hiervoor is dus al aanwezig, je kan meteen beginnen. Uiteraard is het wel van belang dat pedagogisch professionals worden gefaciliteerd in de uitvoering van het begeleiden van risicovol spel.

'Het gesprek met de toezichthouder tijdens een van de bijeenkomsten met het ontwikkelteam was heel verhelderend. De conclusie na het gesprek was dat er heel veel mogelijk is, zolang je het maar goed onderbouwt. De GGD inspecteert de onderbouwing in je pedagogisch beleid en het beleidsplan veiligheid en gezondheid en natuurlijk of dit overeenkomt met de praktijk.'

Josje Bouhuijzen • KMN Kind&Co

THEORETISCH KADER EN DEFINITIE

Het aangaan van risico's bij spelen is voor bijna ieder kind vanzelfsprekend. Maar hoe gaan wij daar – als pedagogisch professionals – mee om? Wat bedoelen we met risicovol spel in de kinderopvang? Wat zijn de aandachtspunten en de randvoorwaarden? Uitgangspunt is dat de meeste kinderen zelf risico's kunnen inschatten en de afweging kunnen maken om deze aan te gaan, een kind is met andere woorden risicocompetent.

DEFINITIE

Onder risicovol spel verstaan wij dat het kind van nature onzekerheid en onvoorspelbaarheid opzoekt bij het spelen, waarbij er een kans is op bezing. Risicovol spelen is spannend én plezierig, dat maakt het juist aantrekkelijk voor kinderen. Het betreft vaak nieuwe ervaringen waarbij het kind de eigen grenzen opzoekt en verlegt. De afweging voor het aangaan van een risico is de keuze van het kind zelf.

De pedagogisch professional komt aan de behoefte aan risicovol spel tegemoet door kinderen mogelijkheden te bieden voor risicovol spel en de behoefte daaraan te ondersteunen. Doordat de professional vertrouwen biedt, ervaart het kind de vrijheid om de eigen grenzen te verkennen en zelf keuzes te maken bij het spelen.

Risicovol spel versterkt het kind

Risicovol spelen versterkt kinderen op meerdere vlakken: het helpt hen bij het ontwikkelen van veerkracht, weerbaarheid, risico-competentie, zelfvertrouwen, betrokkenheid, creativiteit, zelfkennis, autonomie en zelfstandigheid. Hiermee wordt het faciliteren en ondersteunen van risicovol spelen dan ook een van de opvoedingsopgaves voor de pedagogisch professional. Risicovol spelen vindt namelijk voornamelijk plaats als de opvoeder dit mogelijk maakt. Er zijn verschillende aandachtspunten voor de pedagogisch professional in het mogelijk maken en begeleiden risicovol spelen.

Hoe ruimte te geven aan risicovol spel? Zes aandachtspunten!

Om risicovol spelen een succes te maken is het belangrijk om de volgende aandachtspunten in samenhang in praktijk te brengen.

1. Neem het kind als uitgangspunt

Neem een basishouding aan die het perspectief van het kind als uitgangspunt neemt: welke behoefte aan uitdaging en risico heeft het kind? De pedagogisch professional houdt zich hierbij zoveel mogelijk afzijdig zodat het kind het verloop van het risicovol spelen zelf kan bepalen (om *adulteration* te voorkomen). En stelt zich hierbij 'pedagogisch sensitief' op. Met andere woorden: probeert het goede te doen, op het juiste moment, bij elk individueel kind door aan te sluiten bij de behoeftes van het kind en zijn cognitieve, sociale en fysieke vaardigheden. Ook is de pedagogisch professional er alert op dat kinderen hun vaardigheden niet overschatten, zodat deze het kind kan begrenzen als dat nodig is.

2. Creëer een uitdagende speelomgeving

Creëer – zowel binnen als buiten – een speelomgeving waar voldoende uitdaging te vinden is voor elk individueel kind. Zorg er daarbij voor dat alle zes categorieën risicovol spelen aan bod komen. De zes categorieën zijn: spelen op hoogte, spelen op snelheid, ruig spel, spelen met riskante gereedschappen, spelen in de buurt van gevaarlijke elementen als water en vuur, en uit het zicht spelen. Voor het jonge kind zijn er twee aanvullende categorieën: spelen met impact en 'plaatsvervangend' risicovol spel. Spelen met impact is het zichzelf of spullen laten botsen met andere objecten. Plaatsvervangend risicovol spelen is het kijken naar het risicovol spelen van anderen dat dezelfde sensatie van spanning en plezier kan opleveren. Zowel tijdens het vrij spelen als tijdens begeleide activiteiten kunnen mogelijkheden voor risicovol spel gecreëerd worden. Denk bij begeleide activiteiten aan bijvoorbeeld het maken van een vuurtje, het werken met messen en het bouwen van een hoge hut.

3. Zie risico als een positieve ervaring

Draag zowel in houding als in gedrag uit dat risico gezien kan worden als een positieve ervaring, die vanwege de autonomie van het kind juist zou moeten worden aangegaan. In de praktijk betekent dit dat de pedagogisch professional bij de begeleiding van risicovol spelen het kind ondersteunt en stimuleert.

Bij een mogelijke interventie zijn er de volgende aandachtspunten:

- a. Er wordt een constante risico-voordeel afweging (*risk-benefit assessment*) gemaakt. Dit betekent dat ingeschat wordt of het positieve van de ervaring opweegt tegen de mogelijke negatieve ervaring van het niet lukken en zich bezeren. Bij gevaar – iets dat een kind zelf niet overziet (zoals een tak in een boom die op afbreken staat) – wordt ingegrepen en staat de veiligheid voorop.
- b. Probeer om niet uit gewoonte te handelen en probeer de neiging om in te grijpen bij een klein risico (de ‘pas op, kijk uit-stand’) te vermijden.
- c. Hanteer de 30-tellenregel en gebruik deze tijd voor de afweging: is het noodzakelijk om in te grijpen of weegt het mogelijke voordeel op tegen het nadeel?
- d. Beperk het kind alleen bij een onaanvaardbaar risico.
- e. Moet er worden ingegrepen, dan is het belangrijk om dit te doen zonder het spel direct te stoppen.
- f. De reactie op genomen risico's moeten niet worden overdreven, anders neemt het kind waarschuwingen niet meer serieus. In plaats daarvan is het beter de risico's kalm en rationeel uit te leggen en veiliger alternatieven aan te dragen waar dit nodig is.
- g. Tot slot: wees als pedagogisch professional alert op sociale en emotionele risico's, bijvoorbeeld wanneer positief aanmoedigend gedrag overgaat in opstoken, uitsluiten of pesten waarbij een kind over zijn eigen grens gaat.

4. Besteed in het team aandacht aan individuele verschillen

Elke pedagogisch professional heeft zijn eigen houding en interesse ten aanzien van risicovol spelen. Hij of zij heeft een eigen grens en is zich bewust van de normen en waarden die hij of zij inbrengt. Daarbij is het goed om ook open te staan voor het verleggen van grenzen. Net als de grenzen van kinderen zijn ook de grenzen van professionals flexibel en in beweging. De behoefte van collega's om één lijn te trekken helpt noch het kind noch de professional. Wat nodig is, is een dialoog over de waardering van de diversiteit en elkaars beslissingen. Verder worden regels en afspraken ten aanzien van het vrij en risicovol spelen kritisch bekeken en wordt aan de orde gesteld of deze überhaupt nodig zijn.

5. Zorg voor autonomie en steun elkaar

Het is belangrijk dat pedagogisch professionals de autonomie krijgen om zelfstandig in de onzekerheid van de dagelijkse praktijk (de *messy practice*) van het risicovol spelende kind zelf *split second*-beslissingen te nemen. Bij eventueel letsel dient de pedagogisch professional volledig gesteund te worden door de leidinggevende en organisatie en dit ook vooraf te weten en te ‘voelen’. Risicovol spelen dient hiervoor ingebed te zijn in beleid en organisatie, van MT/RvT naar leidinggevende naar team. Het pedagogisch beleid en het beleid omtrent

veiligheid en gezondheid wordt zo geformuleerd dat de organisatie zich vrij voelt en de GGD kan laten zien dat het risicovol spel goed is onderbouwd. Daarbij is geen beschrijving nodig van alle risico's, maar een algemene visie op risicovol spelen en beleid op het voorkomen van grote risico's. Daarbij kunnen er wel ‘protocollen’ worden opgesteld voor specifieke begeleide risicovolle activiteiten, zoals het maken van een vuurtje.

6. Communiceer met de ouders

Het is belangrijk dat er aandacht is voor de communicatie met ouders. Het is belangrijk om risicovol spelen als positief te benoemen. Een mogelijkheid is om het onderwerp te bespreken tijdens een ouderavond. Een verdieping kan plaatsvinden met zogenaamde *risk reframing*-sessies waarbij ouders met filmpjes, discussie en eigen speelervaringen een positief beeld krijgen van het aangaan van risico door kinderen. Daarbij is het van belang om begrip te hebben voor de bezorgdheid van ouders. Het in gesprek gaan met ouders zorgt voor samenwerking met en enthousiasme bij ouders op het gebied van risicovol spelen. Het is daarbij belangrijk dat pedagogisch professionals in al hun contacten met ouders aandacht besteden aan het belang van risicovol spelen voor de ontwikkeling van hun kind, ook als het onverhoopt ‘mis’ is gegaan. Kernpunten daarbij zijn: het kind leert ervan dus het bevordert de risico-competentie; het is onderdeel van het ‘normale’ spelen; en de professional weet welke uitdagingen het kind aankan (‘Ik zie dat úw kind dit nodig heeft.’). Ook helpt het als ouders waardering uitspreken over deze individuele benadering van hun kind en dat de professional de volgende uitdaging die het kind nodig heeft waarneemt en faciliteert.

‘Bij risicovol spelen gaat het om het goede doen in deze situatie, op het juiste moment, bij dit kind. Dit betekent dat er geen vaste regels zijn te maken voor de begeleiding van risicovol spelen: elke keer is het weer anders en proberen we aan te sluiten bij het perspectief en behoeften van het individuele kind.’

Martin van Rooijen • onderzoeker van het ontwikkelteam Risicovol spel

Andersom denken: van praktijk naar beleid

foto: BSO Wijs!

ORGANISATIE BSO Wijs!

LOCATIE 7 locaties in de wijde omgeving van Utrecht

Risicovol spelen (of avontuurspelen zoals wij het noemen) is op onze BSO de hele dag mogelijk en wordt ook actief gestimuleerd door de pedagogisch medewerkers. Dit doen we natuurlijk niet zomaar uit de losse pols; er is goed over nagedacht. En we hebben dat ook op papier vastgelegd. In een pedagogisch beleidsplan, in het gezondheids- en veiligheidsbeleid en ook in protocollen.

Wat doen de pedagogisch medewerkers?

Pedagogisch medewerkers zijn binnen Wijs! de ervaringsdeskundigen. Zij hebben het beste zicht op of een eerder bedachte werkwijze nog wel past. Andersom denken ten aanzien van risicovol spel vraagt wellicht wat meer tijd dan de gebruikelijke werkwijze waarbij beleid naar de praktijk wordt vertaald, maar het zorgt ervoor dat pedagogisch medewerkers goed voorbereid zijn, kritisch kijken naar hun eigen handelen en bij een onverwachte situatie durven en kunnen handelen.

Ook zijn ze altijd voorbereid op vragen vanuit bijvoorbeeld ouders of de GGD-inspectie. Alles wat op papier staat (wat de GGD leest) komt immers uit hun ervaringen en is de daadwerkelijke praktijk!

Concreet doen de pm-ers het volgende:

- Ze volgen elk jaar een EHBO-training.
- Ze bespreken elk jaar in het team alle protocollen en kijken hier kritisch naar. Klopt wat op papier staat nog met de daadwerkelijke werkwijze? Verandert de werkwijze, dan geven ze dit door aan de beleidsmedewerker.
- Zij maken afspraken met de kinderen over waar en wat zij spelen en besteden veel tijd aan het leren kennen van kinderen. Elkaar kennen betekent dat je weet wat je aan elkaar hebt en goede afspraken met elkaar kunt maken. Geef elkaar de ruimte en vertrouwen!

Wat doet de pedagogisch beleidsmedewerker?

De pedagogisch beleidsmedewerker vertaalt de praktijk naar beleid. Hij of zij:

- stelt een basisprotocol op bij nieuwe situaties en laat een groepje pedagogisch medewerkers hier direct kritisch naar kijken en opmerkingen doorgeven;
- verzamelt input vanuit de teams voor het aanpassen van protocollen en beleidsplannen;
- checkt bij een overleg met alle locaties of de aanpassingen voor alle locaties gelden of dat het locatie-specifieke afspraken betreft;
- vertaalt protocollen en beleid naar praktische voorbeelden, zowel voor (nieuwe) pedagogisch medewerkers als voor de ouders.

Hoe betrekken wij de ouders?

- Op onze website, tijdens een informatieavond en bij de intake van het kind vertellen we direct over de wijze waarop wij avontuurlijk spelen met de kinderen. Ons doel, de werkwijze en uitgangspunten zijn hiermee duidelijk.
- Ouders kunnen in de huisregels onze afspraken lezen met betrekking tot bijvoorbeeld spelen bij water, op ijs of klimmen in bomen. Ook hebben zij toegang tot onze protocollen.
- Overdrachtsgesprekken zijn bij ons enorm belangrijk! Wij vertellen hoe een dag is geweest en zijn hier eerlijk in. Door transparant te zijn, een open houding te hebben en vragen te stimuleren creëer je veel basisvertrouwen om lekker met de kinderen op avontuur te gaan.

En de kinderen dan?

Die hebben gewoon een topmiddag. 'Gewoon' ja, want het uit het zicht spelen, zwemmen, klimmen in bomen, op een eigen fiets meerijden of werken met een zakmes is onderdeel van ons DNA en voor de kinderen een vanzelfsprekendheid.

PRAKTIJKVOORBEELD

Klimbank voor baby's

foto: Korein

ORGANISATIE Korein

LOCATIE 50 locaties in en rond Eindhoven

Bij de inrichting van de groepen van Korein wordt de ruimte zo rijk en uitdagend mogelijk gemaakt. Voor de babygroep is dit een op maat gemaakte bank met een uitsparing in het midden. Een bank die lager is dan normaal, zodat kinderen er zelfstandig op, af en doorheen kunnen. Met als resultaat? Kinderen die over de bank klimmen en kruipen en daarmee hoogtes leren inschatten en bouwen aan hun zelfvertrouwen door te doen en te ervaren.

Het idee van de bank ontstond toen een van de locaties van Korein verhuisde naar een nieuwe locatie. Al het oude meubilair en materiaal zou worden vervangen door nieuw. De pedagogisch medewerkers wilden een rijke en uitdagende omgeving creëren voor de kinderen. Uitgangspunt hierbij was dat de ruimte zou uitlokken tot risicovol spelen en dat kinderen de ruimte zouden krijgen om eigen initiatieven te ontwikkelen. Dit resulteerde onder meer in de op maat gemaakte bank.

De lage bank lokt kinderen uit tot klimmen en klauteren. Door de uitsparing in het midden kunnen kinderen er ook doorheen klimmen. Kinderen gaan zelfstandig op en af de bank.

Dialogo tussen pedagogisch medewerkers en ouders

De pedagogisch coach heeft de pedagogisch medewerkers en de ouders vóór de verhuizing voorzien van informatie over risicovol spelen. Wat is risicovol spelen en wat levert dit kinderen op? Dit werd in beeld gebracht via foto's en video, met als resultaat dat ouders en pedagogisch medewerkers met elkaar in dialoog gingen over risicovol spelen. Ook werd daarbij het meubilair besproken dat in de nieuwe locatie aanwezig zou zijn. Ouders en pedagogisch medewerkers werden enthousiast en waren nieuwsgierig naar het eindresultaat.

Rol van de pedagogisch medewerkers

De rol van de pedagogisch medewerker is 'actief niets doen'. De pedagogisch medewerker is beschikbaar en sluit aan als het kind dat nodig heeft. Wanneer kinderen oogcontact zoeken met de pedagogisch medewerker is dit vaak een teken dat het iets nodig heeft. Kinderen die het spannend vinden, krijgen een helpende hand aangereikt van de pedagogisch medewerker. De pedagogisch medewerker communiceert voornamelijk met de kinderen door middel van een glimlach en het maken van oogcontact. Daarbij benoemt de pedagogisch medewerker wat ze het kind ziet doen. Kinderen doen zelfvertrouwen op doordat het lukt zelfstandig op en van de bank te gaan. Ook leren ze om hoogtes in te schatten bij het gebruik van de lage bank. De kinderen ervaren plezier en lichte spanning doordat zij nieuwe ervaringen opdoen.

Samenwerken met ouders

Pedagogisch medewerkers maken foto's van wat de kinderen doen en communiceren dit met de ouders. Zo worden ouders ook meegenomen in wat hun kind doet, wat het kan en allemaal heeft geleerd.

WETENSCHAPPELIJKE INZICHTEN

Risicovol spel

Hoe vertalen de deelnemers van het ontwikkelteam wetenschappelijke inzichten over risicovol spel naar de praktijk?

EEN BEETJE ENG EN OOK LEUK: DE MOGELIJKHEDEN ZIJN OVERAL

'Dit onderzoek bevestigt nog eens mijn idee dat kinderen zelf op zoek gaan naar spannende speelsituaties. Een inzicht dat ik iedere professional gun is dat de motivatie om risico's aan te gaan voor kinderen zit in het dubbele gevoel, in het Engels zo mooi "scaryfunny" genoemd. Het is een beetje eng en ook leuk en dit gevoel gaat steeds heen en weer. En dat maakt risicovol spelen zo interessant en uitnodigend voor kinderen. De zes categorieën zoals die in dit artikel zijn benoemd, bieden handvatten om te zorgen voor mogelijkheden voor risicovol spelen. Het gaat om spelen op hoogte, snelheid, spelen met riskante gereedschappen, spelen in de buurt van riskante elementen, ruig spelen en 'verdwijnen'. Het is heel zinvol om je ruimtes en aanbod met die categorieën in het achterhoofd eens onder de loep te nemen. Dan zul je zien dat er op een eenvoudige manier zowel binnen als buiten heel veel mogelijkheden zijn te creëren!'

— Laura Lecluse (Tinteltuïn)

WETENSCHAPPELIJKE BRON

TITEL Scaryfunny. A qualitative study of risky play among preschool children.
AUTEUR Ellen Beate Hansen Sandseter
LINK <https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/bronnen/scaryfunny-a-qualitative-study-of-risky-play-among-preschool-children>

GROOT EFFECT VAN LOOSE PARTS

'Ik was al een groot voorstander van het gebruik van "loose parts", maar dit artikel onderstreept mijn enthousiasme nog eens. Met loose parts worden losse spullen en materialen bedoeld, zonder gedefinieerd gebruik die door kinderen zelf kunnen worden verplaatst, aangepast, gecontroleerd, gewijzigd en gemanipuleerd. Het is dus geen speelgoed, maar het zijn wel materialen waar kinderen mee kunnen spelen, bijvoorbeeld banden, planken, kratjes en kabelrollen. Uit dit artikel blijkt dat kinderen er met veel plezier mee spelen én dat ze met deze materialen zelf het risiconiveau kunnen aanpassen aan hun huidige vaardigheden. Daarmee dragen loose parts bij aan de ontwikkeling van risicocompetentie.'

— Tilly Kuipers (Kion)

WETENSCHAPPELIJKE BRON

TITEL Children's use of environmental features affording risky play in early childhood education and care
AUTEUR Patricia Obee, Ellen Beate Hansen Sandseter en Nevin J. Harper
LINK <https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/bronnen/children-s-use-of-environmental-features-affording-risky-play-in-early-childhood-education-and-care>

DISCUSSIËREN IN PLAATS VAN INFORMEREN: GA MET OUDERS IN GESPREK

'Voor ouders kan het een grote verandering zijn als het kinderdagverblijf of de BSO van hun kind meer mogelijkheden wil bieden voor risicovol spel. Ik vond dat dit artikel heel mooi duidelijk maakt dat je verder moet gaan dan informeren zoals nu vaak tijdens ouderavonden gebeurt. In gesprek gaan met ouders over hun angsten en twijfels levert namelijk veel meer op wat betreft bewustwording en begrip. In dit onderzoek werden **risk reframing** sessies gedaan, grote en kleine groepsgesprekken met als doel een verandering in de denkbeelden over risico zodat de acceptatie van nieuwe, risicovolle speelmogelijkheden vergroot zou worden. Uit de resultaten bleek dat de automatische beschermende reactie op risico verminderde en dat men zich bewust werd van de mogelijkheid van andere reacties. Het "Aha!"-moment bij veel ouders was dat risicovol spelen bijdraagt aan de versterking van veel eigenschappen die ouders wensen voor hun kinderen, zoals veerkracht en zelfvertrouwen.'

— Bianca Deumers, Korein

WETENSCHAPPELIJKE BRON

TITEL Everyday uncertainties: reframing perceptions of risk in outdoor free play
AUTEUR Anita Nelson Nihues, Anita Bundy, Alex Broom, Paul Tranter, Jo Ragen en Lina Engelen
LINK <https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/bronnen/everyday-uncertainties-reframing-perceptions-of-risk-in-outdoor-free-play>

HOOFDSTUK 2

Verticale groep in de hele dagopvang

Het werken met horizontale of verticale groepen – of een combinatie daarvan – is niet toevallig, daar is een besluit voor nodig. Het is aan de organisatie om hier een besluit over te nemen, vaak op basis van bedrijfsmatige en/of pedagogische overwegingen.

Uit de wetenschappelijke inzichten blijkt dat het werken met de ene groep niet per se leidt tot een betere pedagogische kwaliteit dan de andere. Wel werd duidelijk dat het werken in verticale groepen veel vraagt van het organisatietalent van de pedagogisch professional. De beschreven praktijkvoorbeelden zijn bedoeld om pedagogisch professionals te inspireren om zowel voor de jongste als de oudste kinderen in de verticale groep een uitdagend aanbod te creëren dat bijdraagt aan hun brede ontwikkeling.

THEORETISCH KADER EN DEFINITIE

In Nederland wordt een deel van de kinderen opgevangen in verticale groepen. Andere kinderen worden opgevangen in horizontale groepen. Wat zijn de effecten van deze verschillende groepsindelingen op de ontwikkeling en het welbevinden van het kind?

In het veld en in niet-wetenschappelijke publicaties zijn veel veronderstellingen te vinden over de effecten van de verschillende groepsindelingen op de ontwikkeling van kinderen en hun welzijn. Op die veronderstellingen gaan we hier nader in. Daarbij is als uitgangspunt genomen dat deze effecten indirect via de proceskwaliteit lopen. De opbouw van de groep bepaalt namelijk mede hoe pedagogisch professionals de omgeving, het programma en activiteiten aanbod en hun interactievaardigheden kunnen inzetten. Ofwel de pedagogische kwaliteit op de groep.

Maar laat wetenschappelijk onderzoek ook echt verschillen zien in de pedagogische kwaliteit en ontwikkeling van kinderen in verticale en horizontale groepen? En zo ja, welke groepsindeling is dan beter?

DEFINITIE

Verticale groepen zijn groepen waarin kinderen met een leeftijdsverschil van meer dan 24 maanden samen worden opgevangen (bijvoorbeeld in de leeftijd van 0 – 4 jaar).

Horizontale groepen zijn groepen waarbij het leeftijdsverschil tussen de kinderen minder is dan 24 maanden is (bijvoorbeeld: 0 – 2 jaar / 2 – 4 jaar).

Geen eenduidige aanbeveling

Uit de wetenschappelijke literatuur die we hieronder kort beschrijven, komt helaas geen eenduidige aanbeveling naar voren over welke groepsindeling beter zou zijn. Het is mogelijk dat een verticale groep voordelen biedt voor de ontwikkeling van kinderen, maar het is ook duidelijk dat het werken met zo'n groep uitdagingen kent. Daarom zijn er op basis van de onderzoeken enkele aandachtspunten geformuleerd voor het werken in een verticale groep.

Niet-wetenschappelijke literatuur

Uit het veld en niet-wetenschappelijke publicaties komen mogelijke voor- en nadelen van de verticale groep naar voren. We zetten ze graag op een rijtje.

Mogelijke voordelen van de verticale groep:

- Jongere kinderen hebben baat bij de omgang met oudere kinderen als het gaat om hun cognitieve, motorische en sociale ontwikkeling. De omgang met jongere kinderen brengt voor oudere kinderen nieuwe sociale uitdagingen met zich mee, die de ontwikkeling van hun empathie en leiderschapsvaardigheden ten goede komt.
- In de verticale groep worden kinderen in principe vier jaar lang door dezelfde pedagogisch professionals begeleid. Deze continuïteit draagt bij aan de opbouw van een veilige gehechtheidsrelatie die weer van invloed is op de ontwikkeling en het welbevinden van het kind.
- De samenstelling van de groep kinderen is meer stabiel en dat zorgt voor meer rust en betere onderlinge contacten.

Mogelijke nadelen van de verticale groep:

- Het is voor pedagogisch professionals moeilijker om in te spelen op de behoeften en het ontwikkelingsniveau van alle kinderen in de groep. Er wordt gedacht dat met name de jongste en oudste kinderen in de groep hieronder lijden, waardoor zij zich minder goed ontwikkelen en hun welbevinden lager is.
- Het is lastiger om te zorgen voor voldoende rust en regelmaat voor de baby's
- Het is moeilijk om een balans te vinden tussen het bieden van veiligheid voor baby's en voldoende uitdaging in de materiële omgeving voor oudere kinderen.
- Er is minder gelegenheid tot interactie met leeftijdsgenoten, waardoor oudere kinderen in de groep minder complexe spelvormen en samenspel ontwikkelen en minder vriendschappen sluiten. Ook worden zij wellicht minder gestimuleerd op cognitief gebied in interactie met groepsgenoten.

Wat weten we uit wetenschappelijk onderzoek?

De uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek naar de samenhang tussen groepsindeling en de pedagogische kwaliteit en ontwikkeling van kinderen zijn wisselend. Daarbij komt

nog, dat het soms lastig is om uitkomsten van internationale onderzoeken te vertalen naar de Nederlandse situatie. Dit heeft te maken met:

- verschillen in de definitie van verticale groepen; in Nederland gaat het over groepen met een leeftijdsverschil van meer dan 24 maanden, maar internationaal worden groepen soms al als verticaal gezien bij meer dan 12 maanden leeftijdsverschil.
- het feit dat veel studies niet twee type groepen tegen elkaar afzetten, maar het effect van het maximale leeftijdsverschil (ook wel leeftijdsrange genoemd) tussen kinderen bekijken.
- verschillen in de leeftijden van de kinderen; in Nederland vaak 2 maanden tot 4 jaar, internationaal vaak 2 à 3 jaar tot 5 à 6 jaar.

Meer uitdagingen voor professionals

Uit de literatuur komt naar voren dat er over het algemeen meer uitdagingen lijken te zijn voor professionals die werken in verticale groepen dan zij die werken in horizontale groepen. Zo wordt er bijvoorbeeld door pedagogisch medewerkers aangegeven dat het lastig is om in verticale groepen een activiteit uit te voeren die past bij alle leeftijden. Hetzelfde geldt voor het vinden van tijd voor activiteiten, gezien de verschillende dagritmes van de kinderen in de groep. Het uitvoeren van een programma dat bijdraagt aan de (cognitieve) ontwikkeling van peuters lijkt daarnaast moeilijker in verticale groepen. Ook is het lastig om baby's te betrekken bij activiteiten vanwege hun dagritme en zorgen om veiligheid.

'In de praktijk worden veel voor- én nadelen genoemd van verticale groepen. Uit de literatuur blijkt niet eenduidig wat beter is voor de ontwikkeling van kinderen, een verticale of horizontale groep. De rol van de pedagogisch medewerker, de inrichting en randvoorwaarden spelen allemaal een heel belangrijke rol in de pedagogische kwaliteit.'

Ora Oudgenoeg-Paz • onderzoeker ontwikkelteam verticale groep in de hele dagopvang

Emotionele en educatieve kwaliteit

Als er wordt gekeken naar het effect van groepsindeling op de emotionele en educatieve kwaliteit, zijn de uitkomsten wisselend. Sommige onderzoeken wijzen erop dat de emotionele en educatieve kwaliteit lager ligt in groepen met een bredere leeftijdsrange (zoals in verticale groepen). Zo liet de Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang (LKK) van 2019 zien dat specifiek voor baby's geldt, dat de emotionele en educatieve kwaliteit in verticale groepen lager ligt dan in horizontale babygroepen. Een eerdere Nederlandse studie liet echter geen verschillen zien in de algemene proceskwaliteit zoals gemeten voor alle kinderen (dus niet specifiek voor baby's) tussen de twee type groepen. Deze studie toonde aan dat de interactievaardigheden van pedagogisch medewerkers juist in verticale groepen beter waren dan in horizontale babygroepen.

Verder komt naar voren dat verticale groepen meer ontwikkelmogelijkheden lijken te bieden voor dreumesen op het gebied van taal, exploratie en spel. Dit, vergeleken met baby-dreumes groepen, die op hun beurt meer ontwikkelmogelijkheden op deze gebieden voor baby's lijken te bieden.

Ontwikkelingsuitkomsten

De hierboven genoemde verschillen in kwaliteit zouden mogelijk gedeeltelijk kunnen verklaren waarom in sommige onderzoeken een minder goede ontwikkeling op bijvoorbeeld het gebied van taal en de sociale ontwikkeling van met name oudere kinderen in verticale groepen wordt gerapporteerd. Wat betreft de motorische ontwikkeling lijken zowel oudere als jongere kinderen minder goed af in een verticale groep. De ruimte en materialen zijn vaak minder uitdagend voor de oudere kinderen in de groep dan in peutergroepen. Daarnaast worden baby's vanuit veiligheidsoverwegingen vaker apart gelegd in een box of een wipper waardoor ze minder gestimuleerd worden.

Continuïteit van pedagogisch medewerkers

Tot slot suggereert wetenschappelijk onderzoek dat de continuïteit van pedagogisch professionals, die doorgaans waarschijnlijk hoger ligt in verticale groepen, de sociaal-emotionele ontwikkeling bij kinderen bevordert. Nadelige effecten van een lagere continuïteit kunnen echter gedeeltelijk gecompenseerd worden door goede interactievaardigheden van pedagogisch professionals.

Conclusie en aandachtspunten

De uitkomsten van wetenschappelijke onderzoek zijn erg wisselend en er zijn dan ook geen hele duidelijke conclusies te trekken over de wetenschappelijke onderbouwing van de verschillende voor- en nadelen die genoemd worden. Wel suggereren de onderzoeken dat in het bijzonder de ontwikkelingsstimulering van en de omgang met jongere en oudere kinderen in de verticale groepen aandacht verdienen, omdat daar de meeste mogelijke nadelen liggen.

Theoretisch gezien is het heel goed mogelijk dat een verticale groep voordelen biedt voor de ontwikkeling van kinderen. Wel is het – wellicht nog meer dan bij horizontale groepen – daarbij van belang dat de randvoorwaarden goed zijn. Denk daarbij aan pedagogisch medewerkers die, bijvoorbeeld met behulp van video-feedback, getraind zijn in het werken met kinderen van verschillende leeftijden. Andere randvoorwaarden zijn: niet al te grote groepen en met een evenwichtige leeftijdsopbouw, een activiteiteenaanbod dat is af te stemmen op verschillende leeftijden en een (eventueel flexibele) groepsinrichting die geschikt is voor kinderen van alle leeftijden.

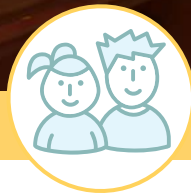
'Het is opvallend dat er in Nederland weinig onderzoek is gedaan naar effecten van de groepsopbouw. Gelukkig zijn er wel buitenlandse studies waar we ons op kunnen oriënteren, alleen heb je dan vaak te maken met grote verschillen met de Nederlandse situatie. Meer onderzoek in Nederland zou dus heel wenselijk zijn.'

Claudia Vrijhof • onderzoeker ontwikkelteam verticale groep in de hele dagopvang

Groepsoverstijgend clusteren van kinderen

foto: Yvette Vervoort ergens in Nederland

ORGANISATIE in Noord-Holland

LOCATIE met 5 verticale groepen

Pedagogisch coach Margriet Prins werkte in het verleden als locatiemanager op een dagverblijf met alleen verticale groepen. Het team realiseerde een passend aanbod gericht op de brede ontwikkeling voor kinderen 'aan de rand van de groep': de jongste en oudste kinderen. In deze constructie vormen de oudste kinderen van meerdere groepen samen een 'nieuwe groep' tijdens een dagelijkse activiteit. Iedere dag komt een ander ontwikkelingsdomein aan bod en deze dagen 'verspringen' over de weken. Omdat de oudste kinderen iedere dag even uit de groep zijn, is er meer tijd beschikbaar om gericht aandacht te hebben voor de andere kinderen op de groep.

Aan de hand van een weekschema vinden er dagelijks groeps-overstijgende activiteiten plaats in een kinderdagverblijf met vijf verticale groepen. Iedere groep is één dag in de week verantwoordelijk voor het organiseren van een peuteractiviteit. Op deze dag staat een ontwikkelingsdomein centraal, maar de invulling van de activiteit is vrij. Pedagogisch medewerkers kunnen aan de hand van wat ze van peuters gehoord hebben, van wat er

speelt (bijvoorbeeld het seizoen) of wat zij zelf leuk vinden, een activiteit aanbieden binnen het ontwikkelingsdomein van die dag. De ontwikkelingsdomeinen zijn passend bij wat belangrijk is in het pedagogisch beleid van de organisatie, in dit geval: natuurbeleving, muziek, techniek, creativiteit en taalontwikkeling. Omdat het weekschema elke week een dag verspringt en de ontwikkelingsdomeinen rouleren komen alle peuters in aanraking met de verschillende ontwikkelingsdomeinen. Ditzelfde geldt voor de pedagogisch medewerkers.

In praktijk werkt het zo

De pedagogisch medewerker die 'aan de beurt is' om een activiteit met de peuters te begeleiden, haalt de peuters die mee willen doen op uit de verschillende groepen. Een geschikt moment is bijvoorbeeld als de meeste baby's of dreumesen slapen. Het aantal peuters dat aan de activiteit kan meedoen is afhankelijk van wat de pedagogisch medewerker heeft bedacht en of er eventueel een collega van een andere groep kan meedoen. De peuteractiviteit vindt bij voorkeur plaats op een plek buiten de groep of buiten en sluit aan bij de leeftijd van de peuters, is uitdagend en vraagt om betrokkenheid van de peuters. Omdat het een relatief klein groepje peuters is, kan de pedagogisch medewerker voldoende aandacht besteden aan het aansluiten bij de zone van de naaste ontwikkeling.

Voor de peuters is de dag waarop zij een passende activiteit aangeboden krijgen, een verdiepend moment: er kan met materialen worden gewerkt die niet geschikt zijn voor baby's of dreumesen omdat de activiteit buiten de groep plaatsvindt. De peuters van de verschillende groepen leren elkaar (beter) kennen en zoeken elkaar op een ander moment, bijvoorbeeld bij het buitenspelen, ook meer op. Pedagogisch medewerkers leren de kinderen van de andere groepen ook beter kennen.

Als de activiteit wordt aangeboden op een moment waarop de dreumesen vooral slapen en de baby's wakker zijn, heeft de pedagogisch medewerker die in de groep blijft meer gelegenheid om zich echt even op de baby's te richten en kan eventueel een passende activiteit met de baby's uitvoeren.

De omgeving: ruimte, inrichting en materialen

De peuteractiviteit wordt bij voorkeur buiten de groep aangeboden (hal, atelier, speelzaal, buiten) en geeft de peuters kans om zich een stapje verder te ontwikkelen. Er kunnen materialen gebruikt worden die passend zijn bij de peuterleeftijd en minder geschikt voor baby's, zoals kleine kraaltjes, zwaardere blokken, kookmaterialen. De pedagogisch professional weet wat er te doen staat, heeft daarvoor de materialen uitgezocht en is flexibel in het aanpassen van het idee als dit beter aansluit bij de kinderen.

Maak de groep klein

foto: 't Kickertje

ORGANISATIE 't Kickertje

LOCATIE 7 locaties in Midden Delfland

Het werken in een verticale groep vraagt veel van de samenwerking en het organisatietalent van de pedagogisch professionals. Hoe zorg je er bijvoorbeeld voor dat alle kinderen de aandacht krijgen die zij nodig hebben als er net een aantal nieuwe baby's zijn gestart? Momenten van samenzijn met de hele groep en gerichte activiteiten in kleine groepjes wisselen elkaar af. Van aandacht voor één kind tot met z'n allen aan tafel.

Aan een tafeltje in de centrale hal zitten twee peuters een soort puzzels met geometrische figuren te maken. Het meisje buigt zich over de tafel heen om een stukje neer te leggen in de puzzel van het jongetje. Hij roept blij dat het past! In de groepsruimte zitten twee collega's met ieder een kleine baby op schoot. Een peuter zit op de bank, dichtbij een van de pedagogisch medewerkers die een fles geeft aan een baby. De peuter heeft zelf een pop op schoot die ook de fles krijgt. Op een kleedje in de bouwhoek zijn drie grotere peuters met de blokken aan het spelen. De collega die net de flessen heeft opgewarmd, helpt twee peuters op het

potje. Zij reageert enthousiast als het daar goed lukt. In het speelhuisje is een meisje, dat zo te zien nog maar net kan lopen, aan het sjouwen met een kleed en een knuffel. Ze maakt er een gezellig plekje voor de knuffel lijkt het wel.

Overall in de ruimte gebeurt wel iets en toch heerst er een rustige, gezellige sfeer. Iedereen is iets aan het doen, sommigen in een groepje, anderen in tweetallen en een enkeling alleen. Er zijn drie pedagogisch medewerkers op de groep, ze zijn zo over de ruimte verdeeld dat alle kinderen in het zicht zijn en ook de kinderen in de hal in beeld blijven.

Een half uurtje later is het hele beeld veranderd: de baby's liggen in bed of in de box, een van de pedagogisch medewerkers bouwt met de peuters mee aan de hoogste toren ooit en de kinderen van de hal willen nu een boekje voorgelezen krijgen. Dan wil een ander groepje juist op de gang gaan puzzelen! Het meisje met de knuffel en het kleed sluit zich aan bij het voorlezen. De rust is weergekeerd.

Het wij-gevoel van de groep wordt versterkt door een aantal momenten per dag als hele groep bij elkaar te zijn. De baby's erbij op schoot of in een stoeltje: we horen allemaal bij deze groep.

De omgeving: ruimte, inrichting en materialen

De samenwerking gaat vlot en aan een half woord is meestal al genoeg. Goed en optimaal gebruik maken van de ruimte is minstens zo belangrijk. Een rustige plek om de baby's de fles te geven, maar ook een plek waar flink met grote blokken gebouwd kan worden. Gebruik maken van een plekje in de hal en de buitenruimtes horen daar natuurlijk ook bij. In de ruimte zelf kan het aanbod aan materiaal en meubilair vrij makkelijk veranderd worden, want soms zijn er meer grote peuters en soms juist meer kleine baby's. Het helpt om wat speelgoed weg te kunnen zetten en op andere momenten weer tevoorschijn te halen.

Samenwerken met ouders

Een voordeel van de verticale groep dat vaak genoemd wordt, is de stabiliteit van de groep: er zijn weinig wisselingen, want kinderen blijven in dezelfde groep tot ze 4 jaar worden. De pedagogisch medewerkers kennen de kinderen goed en volgen de ontwikkeling door de jaren heen. De kinderen kennen elkaar ook goed want ook voor hen geldt dat ze lange tijd met elkaar optrekken. De komst van een nieuwe baby en het afscheid van een kleuter is een belangrijke gebeurtenis die veel aandacht krijgt. Ouders kiezen vaak bewust voor een verticale groep: de omgang met jongere en oudere kinderen wordt als heel waardevol ervaren en de contacten met de pedagogisch medewerkers zijn vaak extra vertrouwd omdat ze voor langere tijd met elkaar optrekken.

WETENSCHAPPELIJKE INZICHTEN

Verticale groep in de hele dagopvang

Hoe vertalen de deelnemers van het ontwikkelteam wetenschappelijke inzichten over de pedagogische kwaliteit in de verticale groep naar de praktijk?

HET EFFECT VAN LEEFTIJDSSAMENSTELLING BLIJKT COMPLEX

'Het zou zo fijn zijn geweest als uit onderzoek bleek dat een verticale of horizontale groep een duidelijk voordeel had ten opzichte van de ander. Uit onderzoek blijkt dat dit heel genuanceerd ligt en dat de kwaliteit van verschillende factoren afhankelijk is. En eigenlijk komt dat genuanceerde beeld ook wel overeen met de praktijk: de ene verticale groep is de andere niet en hetzelfde geldt voor horizontale groepen. In deze Zwitserse studie bleek dat dat de emotionele en educatieve kwaliteit lager was wanneer het leeftijdsverschil tussen het oudste en jongste kind in de groep groter was (gemiddeld iets meer dan 2,5 jaar). Maar, hier komt de nuance, dit negatieve effect kon verklaard worden door het aantal kinderen op de groep jonger dan 18 maanden. Met andere woorden, het aantal jonge kinderen op de groep leek belangrijker dan het leeftijdsverschil tussen de kinderen.'

— Tanja Hak ('t Kickertje)

WETENSCHAPPELIJKE BRON

TITEL The impact of childcare-group situational age composition on caregiver-child interactions
AUTEUR Tatiana Diebold en Sonja Perren
LINK <https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/bronnen/the-impact-of-child-care-group-situational-age-composition-on-caregiver-child-interactions>

KANSEN VOOR FYSIEKE ACTIVITEITEN IN VERTICALE GROEPEN

'De resultaten van dit onderzoek maakten mij weer even bewust van de uitdagingen van een verticale groep. Uit de resultaten bleek dat pedagogisch medewerkers in verticale groepen vaak aanliepen tegen belemmerende factoren bij het bevorderen van fysieke activiteiten,

de focus van dit onderzoek. Ze vonden het lastig om een activiteit met verschillende leeftijden te doen en om tijd te vinden voor activiteiten die passen bij de verschillende dagritmes. Uit dit onderzoek bleek dat baby's tijdens fysieke activiteiten vaak in de box werden gezet voor de veiligheid. De resultaten onderstrepen wat mij betreft het belang van heel zorgvuldig nadenken over je dagritme en gedurende de dag kansen grijpen én creëren. Binnen mijn eigen organisatie hebben we dit onder andere gedaan met behulp van een tool waarmee we duidelijke afspraken maken over de taakverdeling tussen pedagogisch medewerkers op de groep. Deze tool is te vinden op de website van het Expertisecentrum.'

— Laia Camp van Stigt (Blosse)

WETENSCHAPPELIJKE BRON

TITEL Factors influencing childcare workers' promotion of physical activity in children aged 0–4 years: A qualitative study
AUTEUR Sarah Wilke, Claudia Opdenakker, Stef P.J. Kremers en Jessica S. Gubbels
LINK <https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/bronnen/factors-influencing-child-care-workers-promotion-of-physical-activity-in-children-aged-0-4-years-a-qualitative-study>

KWALITEIT KAN DEELS COMPENSEREN VOOR WISSELINGEN IN PEDAGOGISCH MEDEWERKERS

'Een veelgenoemd voordeel van verticale groepen is de continuïteit en stabiliteit van de pedagogisch medewerkers. In principe zou een kind namelijk van 0 tot 4 een beperkt aantal vaste gezichten hebben gezien. Uit de resultaten van dit onderzoek bleek dat kinderen die tussen 1 en 3 jaar geen wisselingen van pedagogisch medewerkers hebben ervaren, minder gedragsproblemen en een hoger niveau van sociale competenties laten zien in vergelijking met kinderen die meer wisselingen hebben ervaren. Een belangrijke nuance is dat hogere kwaliteit van interacties tussen pedagogisch medewerkers en kinderen de negatieve effecten van lage continuïteit (deels) kan compenseren. Dit betekent met andere woorden dat kinderen die twee of meer wisselingen hebben ervaren, minder gedragsproblemen en betere sociale competenties laten zien als de interacties die zij hadden met deze pedagogisch medewerkers van hoge kwaliteit waren.'

— Gerdi Hartgerink (KindeRdam)

WETENSCHAPPELIJKE BRON

TITEL Do stability of care and teacher-child interaction quality predict child outcomes in Early Head Start?
AUTEUR Ji Young Choi, Diane Horm, Shinyoung Jeon en Dahyung Ryu
LINK <https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/bronnen/do-stability-of-care-and-teacher-child-interaction-quality-predict-child-outcomes-in-early-head-start>

HOOFDSTUK 3

Samenwerken met ouders

Eigenlijk weten we allemaal hoe belangrijk het is om met ouders samen te werken. Toch blijkt dit in de praktijk lastig. Het dagelijkse breng- en haalcontact beperkt zich vaak tot 'technische informatie' als: 'goed geslapen' en 'lekker buiten gespeeld'. Ouders hebben vaak ook weinig tijd tijdens de overdrachtsmomenten en het aantal ouders dat deelneemt aan (thematische) ouderavonden is vaak gering.

Het onderwerp 'samenwerken met ouders' is gekozen door professionals uit de sector. Blijkbaar is er behoefte aan inspiratie en handvatten om in de dagelijkse praktijk invulling te geven aan de samenwerking met ouders. Een van de conclusies van het ontwikkelteam is dat wederzijds vertrouwen een voorwaarde is voor een goede samenwerking met ouders.

Ouders met een kind in de kinderopvang spreken een groot vertrouwen uit naar de professionals die de zorg voor hun kind met hen delen. Professionals op hun beurt spelen vanaf dat moment door hun nabijheid een belangrijke rol in het welbevinden en de ontwikkeling van het kind. Vanaf het eerste moment is de mate van samenwerking tussen het gezin en de kinderopvang van invloed op de ontwikkeling van kinderen. Maar wat verstaan we eigenlijk onder die samenwerking?

Met samenwerken met ouders bedoelen we de manier waarop professionals in de kinderopvang met ouders het pedagogisch handelen afstemmen, zodat er voor kinderen samenhang ontstaat tussen de ervaringen die zij opdoen tijdens interacties met opvoeders in de leefwereld thuis en op de groep. We spreken dan van samenwerken met ouders, in tegenstelling tot andere begrippen die wel gebruikt worden bij het omgaan met ouders, zoals ouderbetrokkenheid of ouderparticipatie.

Samenwerken in het belang van het kind

Er is veel onderzoek beschikbaar waaruit blijkt wat professionals kunnen doen om de samenwerking met ouders vorm te geven. Elementen van een effectieve samenwerking zijn een vertrouwensbasis en het aangaan van gelijkwaardige relaties met ouders. Voor ouders en professionals geldt dat deze samenwerking van invloed is op het eigen pedagogisch handelen en het benodigde samenspel ter ondersteuning van het kind. Wanneer deze verbinding tussen professionals en ouders ontbreekt, kan dit zelfs een negatieve invloed hebben op het welbevinden van kinderen.

DEFINITIE

Pedagogisch professionals werken samen met ouders om de leefwereld thuis en van de groep te verbinden ter ondersteuning van het welbevinden en de ontwikkeling van het kind. Professionals bouwen aan een vertrouwensband en wederkerige relaties met ouders.

Ieder zijn rol

In de samenwerking tussen pedagogisch professionals en ouders wordt ieders rol in de opvoeding van het kind erkend. Het doel van de samenwerking is het bieden van een stimulerende omgeving voor kinderen met de benodigde interacties die de ontwikkeling van het kind ondersteunen. Voor zowel professionals als ouders geldt dat deze samenwerking leidt tot feedback op de eigen rol als opvoeder en aanknopingspunten oplevert om aan te sluiten bij de behoeften van het kind.

Versterken van de samenwerking: handvatten

Uit onderzoek blijkt dat professionals in de kinderopvang de samenwerking met ouders kunnen versterken door stapsgewijs:

- Te investeren in het kennismaken met ouders en het goed leren kennen van het gezin, de thuisomgeving en achtergronden van ouders (zoals hun opleiding, hun culturele achtergrond en taal). Een aandachtspunt hierbij is het inzicht krijgen in de interacties tussen ouders en kinderen en de visie van ouders op opvoeden. Het is zeker een overweging waard om het gezin hiervoor thuis te bezoeken.
- Samen met ouders heldere procedures af te spreken voor afstemming over de ontwikkeling van het kind. Regelmatig individueel contact op eenzelfde moment kan hierbij behulpzaam zijn, zodat er een routine ontstaat. Het werkt versterkend om vanaf het begin verwachtingen over en weer uit te spreken en tot een gezamenlijk beeld te komen waarover wordt afgestemd.
- Steeds te werken aan wederkerige relaties met ouders tijdens de bestaande contactmomenten. Dit komt tot stand door ouders inzicht te geven in wat het kind gedurende de dag ervaart, door positief te spreken over het kind en door belangstelling te tonen voor de ervaringen van kind en ouders thuis. Hierbij is steeds een open en empathische houding van belang. Wanneer ouders uit beeld zijn, zoek dan naar contact, of maak contact met andere personen in het netwerk van het gezin.
- De ontwikkeling van het kind samen te ondersteunen. Dit lukt het best door ouders inzicht te geven in hoe hun kind zich ontwikkelt in interactie met de pedagogisch professionals en kinderen op de groep. Andersom gebeurt dit door belangstelling te tonen voor hoe het kind zich thuis ontwikkelt en het perspectief van ouders als het gaat om de ontwikkeling van hun kind. Deze gesprekken kunnen aanknopingspunten bieden om ieders rol goed te laten aansluiten op de behoeften en ontwikkeling van het kind.

Bijdragen aan meer kansengelijkheid

Afhankelijk van het type opvang en de wettelijke opdracht kan de samenwerking met ouders meer of minder verdiept worden. De samenwerking met ouders op Voorschoolse Educatie (VE)-groepen kan meer verdiept worden met bijvoorbeeld als doel de taalomgeving thuis en de kwaliteit van de interactie tussen ouders en kind te versterken. Vooral kinderen van ouders met een lagere opleiding of inkomens ervaren vaak minder stimulerende interacties met volwassenen in vergelijking met hun leeftijdsgenootjes uit gezinnen met een hogere opleiding of inkomen. Een minder taalrijke thuisomgeving speelt een rol in de ongelijkheid

die bestaat in de ontwikkeling van taal en geletterdheid bij jonge kinderen en heeft impact op hun verdere schoolloopbaan.

Professionals in de VE kunnen bijdragen aan meer kansengelijkheid door aanvullend stapsgewijs te investeren in:

- Het bieden van de mogelijkheid ervaringen op te doen met (taal)stimulerende activiteiten voor ouder en kind samen. Professionals kunnen ouders en kinderen betrekken in makkelijk uitvoerbare activiteiten die interactie en plezier stimuleren, zoals praat- en spelactiviteiten die weinig voorkennis vragen (zoals kunnen lezen). Geef ouders een goede uitleg in gemakkelijke taal, eventueel met vertaling voor ouders die geen Nederlands spreken, en laat voorbeelden zien (modellen). Hoe beter je de achtergronden en ervaringen van ouders kent, des te beter je weet welke activiteiten passen bij wat ouders kunnen. Stimuleer ouders en kinderen met een andere moedertaal hun voorkeurstaal te gebruiken.
- Bewustwording te bevorderen bij ouders over hun rol in de ontwikkeling van hun kind. Veel ouders zijn onbekend met de rol die we van hen vragen in de taalontwikkeling van het kind en missen kennis hierover. Professionals kunnen vanuit hun vertrouwensrelaties met ouders verduidelijken hoe kinderen taal ontwikkelen en hoe interacties in de thuis-situatie daaraan kunnen bijdragen. Veel ouders worden zich bewust van hun rol als zij die ervaren in contact met het kind of zien hoe andere ouders communiceren met hun kind. Ook kunnen succeservaringen bijdragen aan het zelfvertrouwen van ouders om deze nieuwe rol op zich te nemen.
- Het bieden van kansen aan ouders om tijdens interacties met hun kind strategieën te ervaren die taal stimuleren. Professionals kunnen ouders helpen ruimte te geven aan het kind om taal te gebruiken door het gesprek voorop te zetten en minder aandacht te geven aan het resultaat. Zij kunnen laten zien hoe ouders hun kind kunnen aanmoedigen, een kind de regie kunnen geven in een activiteit en zo taal uit te lokken. Vanuit die interactie kunnen ouders hun kinderen helpen spelenderwijs hun taal uit te breiden.

Blijvende aandacht als noodzaak

Als we zoveel weten over waarom de samenwerking met ouders van belang is en wat werkt, waarom lukt het dan nog minder goed om deze kennis in de praktijk te benutten? Blijkbaar is het moeilijker dan we denken. Samenwerken met ouders vraagt om meer dan een professional die initiatief neemt richting ouders. Het vraagt om de ontwikkeling van een visie, binnen de organisatie en de betrokken teams. Die visie vraagt vervolgens weer een vertaling naar het handelen in de praktijk.

Onderzoek toont bovendien aan dat professionals in onderwijs en kinderopvang in hun opleiding nog te weinig worden voorbereid op de samenwerking met ouders, vooral wanneer er sprake is van ouders met diverse achtergronden. Om de samenwerking met ouders in de kinderopvang daadwerkelijk duurzaam te versterken is het belangrijk om de cruciale rol van ouders te erkennen en hebben professionals tijd, ruimte en faciliteiten nodig om de benodigde professionaliteit te ontwikkelen en te borgen. Dit alles vraagt blijvende aandacht.

‘Uit onderzoek weten we dat samenwerken met ouders een duidelijke meerwaarde heeft voor de ontwikkeling van kinderen en ook is duidelijk hoe je deze samenwerking kunt vormgeven. Waarom is het dan toch moeilijk om die kennis goed en duurzaam naar de praktijk te vertalen? Kennelijk is het verbinden van de leefwerelden op de groep en de thuisomgeving toch ingewikkeld en zijn er meer randvoorwaarden nodig om dat te doen.’

Martine van der Pluijm • onderzoeker ontwikkelteam samenwerken met ouders

Betrekken van ouders bij zorgen

foto: Yvette Vervoort, het jongetje is niet het kind van het voorbeeld

ORGANISATIE Kinderopvang Meerdijk

LOCATIE 3 locaties in Emmen

Oudergesprekken kunnen een uitdaging zijn voor pedagogisch medewerkers en coaches. Zeker als een oudergesprek gaat over zorgen die je als professional hebt rondom de ontwikkeling van een kind. De samenwerking met ouders kan hierdoor onder druk komen te staan. Toch hebben wij ervaren dat gesprekken over zorgen en zelfs het stoppen van de opvang samen kan gaan met een goede samenwerking met ouders. Want het mooiste van het samenwerken met ouders is dat er – ondanks de in dit voorbeeld geschetste weerstand bij ouders en het verschil in inzicht – een gezamenlijk besluit kan worden genomen. Een besluit in het belang van het kind. Want daar doen ouders en wij het voor. Onze conclusie: neem ouders stap voor stap mee.

In een van onze groepen voor kinderen van 0-3 jaar zit een kind dat zich op verschillende ontwikkelingsgebieden anders ontwikkelt dan leeftijdsgenootjes. Het valt de pedagogisch medewerkers op dat het kind nauwelijks contact maakt met anderen en de pedagogisch medewerkers vaak niet lijkt te begrijpen. Zij zien dat het kind een groot deel van de dag door de groep dwaalt en in een eigen wereld lijkt te verblijven. Tijdens de overgang van vrij spel naar een groepsactiviteit zien zij het kind huilen, gillen of boos worden. Bovendien praat het kind nog niet en lukt het onvoldoende om zich te uiten door middel van non-verbale communicatie.

Het delen van de eerste signalen

De pedagogisch medewerkers proberen zo goed mogelijk te achterhalen waar de behoeften van het kind liggen. Zij bespreken dit tijdens de overdrachten met ouders, geven hierbij weer wat hen opvalt en bevragen de ouders op hun eigen ervaringen. In dit geval herkennen de ouders het beeld dat de pedagogisch medewerkers van hun kind schetsen onvoldoende en bieden ons geen aanknopingspunten. Hiermee stagneert de zoektocht naar de achterliggende behoeften van het kind.

De vervolgacties van de pedagogisch medewerkers

Uiteraard proberen de pedagogisch medewerkers verschillende dingen om de aansluiting met het kind te vinden. Er worden begeleide spelactiviteiten ingezet om het kind tot spel te stimuleren. Taal wordt ondersteund met gebaren en beelden. Overgangsmomenten krijgen extra aandacht. Helaas blijven veranderingen in het gedrag uit. Er is door de mentor geobserveerd en geregistreerd in het observatiesysteem dat wij gebruiken. Hierdoor ontstaat een breed en compleet beeld over de ontwikkeling van het kind. Alle ontwikkelgebieden komen hierbij immers aan bod. Zo kan de ontwikkelingslijn van het kind ook worden vergeleken met wat wij, gezien de kalenderleeftijd, zouden verwachten. Ouders worden vervolgens uitgenodigd voor een oudergesprek. De uitkomsten uit ons observatiesysteem vormen de leidraad voor dit gesprek.

Oudergesprekken en de voorbereiding hiervan

Voor al onze oudergesprekken geldt dat wij deze zorgvuldig voorbereiden. De mentor doet dit samen met collega's en wanneer gewenst met de pedagogisch coach. Tijdens deze voorbereiding staan wij stil bij allerlei facetten van een oudergesprek. Wij kiezen bijvoorbeeld een ruimte waar ongestoord gesproken kan worden. Het doel van het gesprek wordt vastgesteld. De kern van onze boodschap wordt bepaald. Er worden eventueel voorbeeldzinnen genoteerd. Wanneer de mentor en pedagogisch coach samen een gesprek voeren wordt de rolverdeling ook vooraf gemaakt en doorgesproken.

Tijdens het gesprek met de ouders van het betreffende kind delen we onze bevindingen met de ouders. Zij krijgen de ruimte om te reageren en we nodigen ze uitdrukkelijk uit om mee te denken over wat wij op de groep kunnen doen om beter bij hun kind aan te kunnen sluiten. De ouders blijven erbij dat zij het beeld dat wij schetsen van hun kind niet herkennen. Aanknopingspunten waar wij op de groep mee verder kunnen blijven uit. Om die reden vertellen we ouders tijdens het gesprek dat de pedagogisch coach betrokken wordt om mee te denken. We leggen uit hoe deze inzet eruit ziet en wat het doel hiervan is.

Rol van de pedagogisch coach

De pedagogisch coach sluit aan bij het proces en evalueert samen met de pedagogisch medewerkers de reeds ingezette acties. Samen brengen zij het welbevinden van het kind in kaart. Daarnaast is er oog voor het welbevinden van de groep als geheel. Ten slotte kijkt de pedagogisch coach naar de balans tussen enerzijds tijd en aandacht voor het betreffende kind en anderzijds tijd en aandacht voor de andere kinderen in de groep.

Vervolg oudergesprek

Vanuit deze analyse volgt een vervolgggesprek met de ouders van het kind, de mentor van het kind en de pedagogisch coach. Tijdens het gesprek staat het kind centraal. Er is open, eerlijk, feitelijk, zonder oordeel en vanuit betrokkenheid met ouders gesproken. De zorgen rondom de ontwikkeling van het kind worden benoemd. Daarnaast – en minstens zo belangrijk – worden de ouders stap voor stap meegenomen in het gedrag dat zichtbaar is op de groep en het gevolg daarvan voor de groep. De reeds ingezette acties en de resultaten daarvan worden ook benoemd.

In dit geval is benadrukt dat wij zien dat het welbevinden van het kind in het geding is. Bovendien is eerlijk uitgesproken dat wij tegen de grenzen van onze expertise aanlopen. Het vraagstuk 'hoe nu verder' wordt door de pedagogisch coach ingebracht als een gezamenlijk vraagstuk voor ouders en pedagogisch medewerkers. In dit geval is de grootste uitdaging de weerstand van ouders. Volgens ouders is er geen sprake van zorgen rondom de ontwikkeling van hun kind. Zij zijn ervan overtuigd dat het wel goed komt, dat hun kind iets langer de tijd nodig heeft om nieuwe dingen te leren en zij zien zelf wel degelijk groei op verschillende ontwikkelgebieden. Vanuit deze overtuiging lijken de ouders in een verdedigingsmechanisme te belanden dat zich uit in boosheid naar de pedagogisch coach. De professionals voelen dat de vertrouwensband met ouders onder druk komt te staan. Er ontstaat afstand.

Door ouders ruimte te geven voor hun visie en emoties, te vragen hoe het gesprek voor hen is, stiltes te laten vallen en begrip te tonen zwakt de boosheid af. Bovendien werkt het heel krachtig om steeds vanuit het belang van het kind te spreken. Hiermee creëren wij ondanks het verschil van mening met ouders een gezamenlijk doel in het gesprek. De pedagogisch coach is degene die blijft benadrukken dat verdere actie nodig is en brengt de samenwerking met Vroeg Erbij ter sprake.

De inzet van Vroeg Erbij: externe deskundigen

Vroeg Erbij is een project binnen de gemeente Emmen dat kindercentra de mogelijkheid biedt om een wijkverpleegkundige en een gespecialiseerde jeugdhulpmedewerker in te schakelen bij vraagstukken als deze. Enerzijds om handvatten aan te reiken om beter aan te sluiten bij het individuele kind. Anderzijds om eventuele problemen in de ontwikkeling vroegtijdig te signaleren om daar zo vroeg mogelijk passende jeugdhulp op in te zetten. Het mooie van dit project is dat wij twee objectieve professionals in kunnen zetten.

Hoewel deze ouders geen probleem ervaren, gaan zij akkoord met de inzet van Vroeg Erbij. De gespecialiseerde jeugdhulpmedewerker voert een observatie uit op de groep en maakt een gedetailleerd verslag. Dit verslag bevat een aantal handvatten voor op de groep én thuis,

om de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het kind nogmaals te benadrukken. Het verslag eindigt met een conclusie, inclusief een advies op maat voor het kind. Het observatieverslag vormt de leidraad voor het volgende oudergesprek.

Voorafgaand aan het vervolgggesprek ontvangen alle betrokkenen het observatieverslag. In dit geval wordt het gesprek gevoerd met ouders, een wijkverpleegkundige, een gespecialiseerde jeugdhulpmedewerker, de mentor en pedagogisch coach. Tijdens het gesprek neemt de wijkverpleegkundige de rol van gespreksleider en notulist op zich. Ouders krijgen als eerste de gelegenheid om te reageren op het verslag. De gespecialiseerde jeugdhulpmedewerker licht het verslag toe.

Het advies voor dit kind is het stoppen van de reguliere kinderopvang en aanmelding bij een medisch orthopedagogisch centrum. Dit hebben ouders al gelezen in het observatieverslag en zij mogen er als eersten op reageren. Hierbij wordt ruimte geboden voor emoties. Vervolgens is de pedagogisch coach degene die de boodschap brengt dat de opvang van het kind zal worden stopgezet. Uiteraard wordt benoemd dat het belang van het kind hierbij voorop blijft staan. In het gesprek is de mentor vooral een steunpilaar voor ouders. De mentor houdt tijdens en na dit gesprek oog voor hoe het met die ouders gaat en informeert hier regelmatig naar. De mentor is ook degene die zorg draagt voor een prettige overgangsfase naar de nieuwe plek; de warme overdracht. Aan het eind van het gesprek stemmen de ouders in met doorverwijzing naar een medisch orthopedagogisch centrum. De gespecialiseerde jeugdhulpmedewerker kan daar meteen wat meer over vertellen. Vervolgens kan de wijkverpleegkundige de doorverwijzing - via de jeugdarts - in gang zetten en de ouders waar nodig verder ondersteunen in het verwerkingsproces.

Ouders betrekken bij de ontwikkeling van hun kind: de inzet van het ouderportaal

foto: Yvette Vervoort

ORGANISATIE Kiddooz Kinderopvang

LOCATIE gevestigd in Rotterdam Zuid/Feijenoord, Delfshaven, Hoogvliet, Vlaardingen en Dordrecht

Om ouders beter te betrekken bij de ontwikkeling van hun kinderen, is op een van onze Voorschoolse Educatie (VE)-groepen een kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Het doel van dit onderzoek was de behoeften en mogelijkheden van zowel ouders als pedagogisch medewerkers in kaart te brengen.

In samenwerking met de pedagogisch medewerkers en ouders van deze VE-groep is het ontwerp "Ouderbetrokkenheid in een Nieuw Jasje" ontstaan. We noemen dit een ontwerp, omdat het om een plan gaat. De kern van het plan is dat we intensiever gebruik gaan maken van het ouderportaal en dit bewust inzetten om de dialoog tussen ouder en kind te versterken. Het achterliggende doel is het versterken van de ouderbetrokkenheid. We gaan deze werkwijze de komende tijd op een van onze locaties uitproberen. We schetsen hier de grote lijnen van de nieuwe werkwijze.

1. Het delen van informatie

- We publiceren het dagprogramma op het ouderportaal en passen dit bij wijzigingen aan.
- We kondigen nieuwe thema's aan op het ouderportaal door middel van een themabrief.
- We publiceren bij ieder thema een themagebonden woordenlijst op het ouderportaal. Een papieren versie van de woordenlijst wordt meegegeven.

2. Het delen van foto's

- Iedere ouder ontvangt minimaal eens per week een foto van zijn of haar kind via het ouderportaal. Het moet een foto zijn die tijdens een activiteit of een spelmoment genomen is, waarmee het ontwikkelingsproces van het kind zichtbaar gemaakt wordt. Met andere woorden, een foto waarop vanuit ontwikkelingsperspectief iets zichtbaar is.
- Ouders worden met de foto uitgedaagd om een dialoog aan te gaan met hun kinderen. Een voorbeeld: "Beste ouder, nieuwsgierig naar wat hier gebeurt? Vraag het aan (naam van het kind)! Hij/zij kan het goed uitleggen". Het doel hiervan is dat ouders betrokken raken bij het ontwikkelingsproces en de belevingswereld van hun kind. Een mooie bijvangst is dat kinderen bij het vertellen waarschijnlijk de themagebonden woorden zullen gebruiken, die bij de activiteit aan de orde kwamen. Een win-win situatie!

3. Het delen van korte filmpjes

Twee keer per thema versturen we een kort filmpje van een activiteit in een kleine groep naar de ouders van de betreffende kinderen.

4. Terugkoppeling

De inloophmomenten, zowel bij het brengen als halen, gebruiken we om ouders te vragen naar de ontvangen foto's en filmpjes. De pedagogisch medewerker informeert naar wat er besproken is en eventueel lichten de pedagogisch medewerkers nog zaken toe.

5. Wie doet wat?

- De pedagogisch medewerkers maken en versturen de foto's van de kinderen.
- Het streven is per locatie een ouderbetrokkenheidsmedewerker aan te wijzen. Deze collega is verantwoordelijk voor het plaatsen van de benodigde algemene informatie op het ouderportaal. Ook is hij of zij verantwoordelijk voor het eventueel bewerken of inkorten van de filmpjes. Deze handelingen kunnen vooral in de beginfase tijdrovend zijn, daarom leggen we deze taak voorlopig neer bij één persoon.

Kiddooz staat op het punt om deze nieuwe werkwijze op een pilot-locatie uit te proberen. Het Expertisecentrum vraagt Kiddooz om over een half jaar de ervaringen te delen in een blog op de website.

WETENSCHAPPELIJKE INZICHTEN

Samenwerken met ouders

Hoe vertalen de deelnemers van het ontwikkelteam wetenschappelijke inzichten over het samenwerken met ouders naar de praktijk?

VERBETER SAMEN MET OUDERS DE COMMUNICATIE

'Ik vond dit een heel interessant onderzoek, omdat er samen met professionals én ouders verbeterpunten werden bedacht, uitgevoerd en geëvalueerd. Het doel daarvan was om de pedagogische samenwerking te verbeteren. De verbeterpunten waren verschillend van aard: algemeen, communicatief of juist pedagogisch. Uit de resultaten blijkt dat vooral verbeterpunten op het gebied van de communicatie tussen professionals en ouders veel opleveren voor de pedagogische samenwerking. Professionals en ouders kregen meer inzicht in elkaars verwachtingen en ideeën over opvoeding én meer waardering voor elkaars rol.'

— Imke Ermers (Kion)

WETENSCHAPPELIJKE BRON

TITEL Gedeelde opvoeding op het kinderdagverblijf
AUTEUR Ellen Allewijn
LINK <https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/bronnen/gedeelde-opvoeding-op-het-kinderdagverblijf>

DÉ OUDER BESTAAT NIET

'Het mooie aan dit onderzoek vind ik dat het programma samen met de praktijk is ontwikkeld. Dat programma, 'Thuis in Taal', bestaat uit een aantal stappen in drie fasen: het realiseren van partnerschapsrelaties, het implementeren van interventie activiteiten en het stimuleren van de taalontwikkeling. In de eerste stap, het verkennen van de (taal)omgeving thuis, wordt de basis voor de samenwerking gelegd. Een inzicht dat ik iedereen gun, is dat 'praat- en spel' activiteiten die ouders samen met hun kind doen, het meest effectief zijn. Belangrijk is dan natuurlijk wel dat ze aansluiten op de routines en kennis van de ouders en dat kinderen

actief betrokken worden. Ik weet dat veel organisaties nog ouderbijeenkomsten organiseren, maar eigenlijk kun je die tijd en energie dus beter besteden aan activiteiten die ouder en kind samen kunnen doen tijdens bijvoorbeeld de inloop. Uit de resultaten bleek dat het programma Thuis in Taal bijdraagt aan succesvolle partnerschappen tussen professionals en ouders en het meest ten goede komt aan de taalomgeving thuis van anderstalige of laagopgeleide ouders.'

— Sylwia Stawarz (Kiddoozz Kinderopvang)

WETENSCHAPPELIJKE BRON

TITEL At Home in Language. Design and evaluation of a partnership program for teachers with lower-educated parents in support of their young children's language development
AUTEUR Martine van der Pluijm
LINK <https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/bronnen/at-home-in-language-design-and-evaluation-of-a-partnership-program-for-teachers-with-lower-educated-parents-in-support-of-their-young-children-s-language-development>

DE COMPLEXITEIT VAN OUDERBETROKKENHEID

'Het model dat in dit artikel is beschreven, maakt heel mooi duidelijk hoe complex de betrokkenheid van ouders eigenlijk is. Door zicht te krijgen op de factoren (op verschillende niveaus) die daarbij een rol spelen, kun je als professional beter aansluiten bij de motivatie van ouders om betrokken te zijn. Bij die factoren gaat het om de opvattingen van ouders ten aanzien van hun rol in de opvoeding van hun kind, hun visie op ontwikkelingsstimulering en hun beleving van de samenwerking met professionals. Ook is het van belang te weten hoe ouders hun vaardigheden en kennis inschatten om te kunnen voldoen aan de rol die van hen verwacht wordt. Door als professional aan te sluiten bij de opvattingen en beleving van de eigen rol van ouders, kun je hen beter betrekken bij de ontwikkeling van hun kind. Een uitnodigende houding van professionals en het kind werkt hierbij versterkend. Onderzoek van deze auteurs laat zien dat de stapsgewijze uitvoering van de samenwerking volgens dit model leidt tot succesvolle relaties. Deze resultaten gelden voor alle ouders, ongeacht hun sociaaleconomische achtergrond.'

— Evelien Blanken (Kinderopvang Meerdijk)

WETENSCHAPPELIJKE BRON

TITEL Why do parents become involved in their children's education? Research findings and implications.
AUTEUR Kathleen Hoover-Dempsey en collega's
LINK <https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/bronnen/why-do-parents-become-involved-in-their-children-s-education-research-findings-and-implications>

HOOFDSTUK 4

Kansen voor de BSO

Dit onderwerp is ingebracht door diverse belanghebbenden, omdat de waarde van BSO door buitenstaanders vaak niet wordt gezien. Vaak denkt men dat kinderen op de BSO na school iets drinken, een beetje spelen en dan weer naar huis gaan. Ook weten we dat kinderen vanaf 8 jaar de BSO verlaten omdat het 'niet leuk' genoeg is. Welke kansen liggen er voor de BSO?

Het ontwikkelteam dat met dit onderwerp aan het werk ging, is samengesteld uit vertegenwoordigers van organisaties die specifieke keuzes hebben gemaakt bij de invulling van hun aanbod van buitenschoolse opvang:

- [Kleinschalige buitenschoolse opvang](#)
- [Buitenschoolse opvang met themalocaties](#)
- [Buitenschoolse opvang als onderdeel van een dagarrangement](#)
- [Buitenschoolse opvang met pijlers](#)
- [Buitenschoolse opvang als gestructureerde vrije tijd](#)
- [Buitenschoolse opvang die complementair is aan het onderwijs](#)
- [Buitenschoolse opvang als onderdeel van een systeem dat streeft naar gelijke kansen](#)
- [Buitenschoolse opvang met vrije tijd als belangrijkste waarde](#)

In tegenstelling tot de andere onderwerpen is er voor dit onderwerp geen definitie gemaakt. De begripsbepaling voor de BSO is immers beschreven in de Wet kinderopvang. Ook zijn over dit onderwerp in dit jaaroverzicht geen inhoudelijk-wetenschappelijke inzichten opgenomen omdat er geen relevante actuele onderzoeken zijn. Voor relevante wetenschappelijke onderzoeken over BSO verwijzen we graag naar de bibliotheek op onze website.

- <https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/bronnen>

THEORETISCH KADER

Waar liggen de kansen en waar de mogelijkheden voor de BSO? We beschrijven hier eerst (1) de huidige situatie van de BSO. Vervolgens gaan we in op (2) de kansen die iedere BSO kan grijpen. Tot slot doen we (3) aanbevelingen ter versterking van de BSO-sector als geheel.

1. DE HUIDIGE SITUATIE:

De opdracht voor de BSO zoals die in wet- en regelgeving is vastgelegd, is gelijk aan die voor de dagopvang: 'Een houder van een kindercentrum biedt verantwoorde kinderopvang, waaronder wordt verstaan het in een veilige en gezonde omgeving bieden van emotionele veiligheid aan kinderen, het bevorderen van de persoonlijke en sociale competentie van kinderen en de socialisatie van kinderen door overdracht van algemeen aanvaarde waarden en normen.' (Wet Kinderopvang artikel 1.49 lid 1).

De wettelijke opdracht voor de BSO is verder gespecificeerd in het Besluit kwaliteit kinderopvang (artikel 2.2.11): 'In het kader van het bieden van verantwoorde buitenschoolse opvang, draagt de houder er in ieder geval zorg voor dat, rekening houdend met de ontwikkelingsfase waarin kinderen zich bevinden:

1. op een sensitieve en responsieve manier met kinderen wordt omgegaan, respect voor de autonomie van kinderen wordt getoond en grenzen worden gesteld aan en structuur wordt geboden voor het gedrag van kinderen, zodat kinderen zich emotioneel veilig en geborgen kunnen voelen;
2. kinderen spelenderwijs worden uitgedaagd in de ontwikkeling van hun motorische vaardigheden, cognitieve vaardigheden, taalvaardigheden en creatieve vaardigheden, teneinde kinderen in staat te stellen steeds zelfstandiger te functioneren in een veranderende omgeving;

3. kinderen worden begeleid in hun interacties, waarbij hen spelenderwijs sociale kennis en vaardigheden worden bijgebracht, teneinde kinderen in staat te stellen steeds zelfstandiger relaties met anderen op te bouwen en te onderhouden, en
4. kinderen worden gestimuleerd om op een open manier kennis te maken met de algemeen aanvaarde waarden en normen in de samenleving met het oog op een respectvolle omgang met anderen en een actieve participatie in de maatschappij.'

Tot zover de regelgeving. Wat zien we momenteel in de huidige BSO-praktijk?

Het imago van BSO: een vertekend beeld

Binnen de kinderopvangsector staat de potentie van BSO niet ter discussie. Maar vraag je een buitenstaander naar zijn of haar beeld van BSO, dan wordt vaak het volgende plaatje geschetst: kinderen gaan na school naar de buitenschoolse opvang, eten en drinken daar wat, gaan vervolgens spelen en worden daarna weer opgehaald. Een meer ingevoerde buitenstaander weet mogelijk ook nog te vertellen dat kinderen in de vakantieperiode de hele dag naar de BSO gaan en daar deelnemen aan een vakantieprogramma met activiteiten.

De potentie van BSO

In het manifest 'Veranker de unieke expertise van de kinderopvang' uit juni 2019 onderstreept de sector de rol van kinderopvang bij de ontwikkeling van het jonge kind (0-6-jaar) en de rol van kinderopvang bij de brede talentontwikkeling van het oudere kind (6-12 jaar). Er wordt dus zeker iets verwacht van BSO. Een verwachting, die vaak niet strookt met het beeld dat buitenstaanders hebben van BSO.

Conclusies uit onderzoek

Uit het weinige onderzoek dat in Nederland naar de BSO werd gedaan, blijkt dat er veel variatie is tussen BSO's. In een van de rapporten van de Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang (LKK) (Slot, Jepma, Muller, Romijn, Bekkering, & Leseman, 2019) werd geconcludeerd dat de kwaliteit van BSO over het algemeen voldoende is, maar dat er ook ruimte is voor verbetering. De gemiddelde emotionele proceskwaliteit bleek voldoende tot goed, maar de gemiddelde educatieve kwaliteit – zoals onderzoekers dit noemen – was, hoewel voldoende, duidelijk lager dan de emotionele proceskwaliteit.

Wat verstaan we onder educatieve kwaliteit?

De educatieve kwaliteit wordt ook wel beschouwd als het ontwikkelings-stimulerende aspect van BSO. Met de term educatie wordt namelijk niet bedoeld dat de BSO een schools karakter zou moeten hebben. Er wordt vooral bedoeld op het stimuleren van de ontwikkeling (kennis, vaardigheden en attitudes) van alle kinderen in brede zin op verschillende terreinen: motorisch, cognitief, intellectueel, sociaal-emotioneel, creatief en muzikaal.

Grote variatie

Uit het LKK-onderzoek blijkt dat er bij educatieve kwaliteit sprake is van grotere variatie dan bij de emotionele proceskwaliteit¹. Er is relatief veel aandacht voor het stimuleren van exploratief en sociaal spel, maar in ervaringsdomeinen als creatieve en muzikale vorming, ontluikend rekenen, wetenschap en technologie, en burgerschapsvorming is het aanbod beperkter. Buitenactiviteiten betroffen voornamelijk spelen in de buitenruimte of op het speelplein. De mate waarin groepen en locaties erin slagen om een stimulerend programma aan te bieden, loopt sterk uiteen. Sommige locaties en groepen slagen hier goed in, terwijl anderen hier nog een slag in kunnen maken.

Ontspanning én ontwikkeling

De bevindingen uit het LKK-onderzoek sluiten aan bij eerder onderzoek naar de kwaliteit van BSO (Fukkink & Boogaard, 2020). Dit eerdere onderzoek, met gegevens uit ongeveer 2008, geeft ook een inkijkje in de opvattingen van pedagogen, pedagogisch professionals en ouders ten aanzien van BSO. Het idee leefde, dat de BSO een plaats moet zijn voor ontspanning, maar met mogelijkheden om op een holistische manier bij te dragen aan de brede ontwikkeling van kinderen op sociaal, fysiek en creatief gebied (Fukkink & Boogaard, 2020). Stimulering van de cognitieve ontwikkeling en schoolse vaardigheden vond men van veel minder belang. Uit datzelfde onderzoek en diverse recentere rapporten (zie bijvoorbeeld van der Grinten, Kieft, Kooij, Bomhof, & Van den Berg, 2019) blijkt dat de informatie-uitwisseling en samenwerking met de basisschool een verbeterpunt is.

Enige cijfers: een laag bereik en terugloop van oudere kinderen

Uit een kwantitatieve analyse naar BSO blijkt dat er in 2020 zo'n 400.000 kinderen naar de BSO gingen: zo'n 28% van de basisschoolleerlingen. Dit relatief lage percentage is onder meer te verklaren door de deeltijdfactor van werkende vrouwen. Een andere oorzaak van het relatief lage gebruik van BSO is de uitstroom van oudere kinderen (vanaf 7 jaar). Deelnemende kinderen brachten in 2020 gemiddeld 9 uur per week door bij de BSO.

2. KANSEN VOOR INDIVIDUELE BSO'S

De mogelijkheid om via BSO bij te dragen aan de brede ontwikkeling van kinderen wordt door vrijwel iedere professional in het werkveld onderschreven. En vindt bovendien al plaats op grote schaal. Hoe kunnen individuele BSO's deze ontwikkeling versterken?

A. Eigen profiel en expertise: sterker uitdragen

Het ontwikkelteam ziet een belangrijke kans voor individuele BSO's in het sterker uitdragen van het eigen profiel en de eigen expertise naar de buitenwereld. Eén manier om de eigen BSO te duiden en te beschouwen, zijn de vier verschillende typen BSO zoals die door Ruben Fukkink en Marianne Boogaard in een publicatie uit 2020 zijn beschreven:

TYPE 1 Een basisprogramma: met veel ruimte voor ontspanning

Het eerste type focust op een basisprogramma met daarin volop ruimte voor ontspanning en het hebben van plezier met vrienden.

TYPE 2 Ontspanning en brede niet-cognitieve ontwikkeling

Het tweede type betreft een hybride programma met daarin een combinatie van ontspanning en brede ontwikkelingsstimulering van niet-cognitieve/schoolse vaardigheden.

TYPE 3 Ontspanning en ontwikkelingsstimulering

Het derde type betreft een hybride programma met ruimte voor ontspanning en ontwikkelingsstimulering van cognitieve/schoolse vaardigheden in een 'curriculum'.

TYPE 4 Een focus op cognitieve ontwikkelingsstimulering

De auteurs geven aan dat er in theorie ook een vierde type mogelijk is met een strikte focus op het schoolse leren (denk aan vaardigheden als rekenen en lezen, huiswerkbegeleiding en remedial teaching), maar dat dit type BSO niet lijkt te stroken met de wensen en behoeften van belanghebbenden in de Nederlandse situatie en daarin ook niet voorkomt.

Combinaties van typen binnen één centrum

In hun publicatie geven de auteurs aan dat een BSO naar gelang de leeftijd en behoeften van de kinderen meerdere typen kan combineren in één locatie. Type 1 past wellicht het best bij de jongere kinderen, terwijl type 2 en 3 beter passen bij oudere kinderen. Een combinatie van typen binnen één centrum vraagt volgens de auteurs waarschijnlijk om extra coördinatie en een interdisciplinair team met aanvullende competenties.

¹ LKK rapport 2019.

Het profiel als vliegwiel van de organisatie

Het ontwikkelteam ziet de eerder geschetste profieltypen als vliegwiel voor individuele organisaties: bewustzijn van het eigen organisatietype kan bevorderend werken bij de profilering van de eigen BSO, het zelfvertrouwen van de pedagogisch medewerkers en het vormgeven van het aanbod.

Keuzes maken én communiceren

De deelnemers aan het ontwikkelteam geven ook aan dat het belangrijk is om keuzes te maken, deze te integreren in een langetermijnvisie en integraal door te voeren in de organisatie en te communiceren naar ouders en stakeholders. Op die manier creëer je duidelijkheid over wat je als BSO doet en waarom je dat doet, maar ook over wat je niet doet en werk je daarmee aan je eigen aantrekkingskracht. De keuzes die je maakt, worden vaak mede bepaald door je doelgroep. Bij het doorvoeren van gemaakte keuzes is het soms nodig om creatief te zijn, bijvoorbeeld wat betreft de samenstelling van teams en de invulling van dienstverbanden.

B. Inspelen op de mening van het kind

Uit een Vlaams onderzoek naar de mening van kinderen over BSO bleek dat kinderen graag eigen keuzes maken en meebeslissen over wat er gebeurt/verandert op de locatie (Peleman, Boudry, Bradt, Van de Walle, & Vandenbroeck, 2014). Een van de aanbevelingen uit dit onderzoek is, om op verschillende manieren zicht te krijgen op wat kinderen ervaren, welke betekenis ze daaraan geven en wat ze willen. Een voorwaarde daarvoor is een klimaat waarin kinderen vrijheid ervaren om hun mening te uiten, waarin echt naar die mening wordt geluisterd en hierop wordt ingespeeld.

Kinderen zelf de keuze geven

Uit het Vlaamse onderzoek bleek ook dat kinderen het in het vrije spel belangrijk vinden dat ze kunnen kiezen wat ze spelen, wanneer ze dat spelen, met wie ze dat spelen, wanneer ze stoppen met spelen, en waar ze spelen (vrij binnen en buiten lopen). Ook het zelf kunnen kiezen en pakken van spel materiaal blijken belangrijke aspecten voor kinderen. In het verlengde hiervan ligt het zelf kunnen vormgeven van de tijd die de kinderen op de locatie doorbrengen. Vooral de oudere kinderen willen graag zelf hun tijd indelen. Bij de Groningse BSO 'Huis de B' krijgen kinderen de mogelijkheid om zowel buiten als binnen met vrienden hun eigen tijd in te delen en te doen wat zij belangrijk vinden. Huis de B ziet zich hiermee als beschermer van de vrije tijd en het vrije spelen van kinderen.

C. Het aanbod versterken: verbetering en verbreding

Zoals uit het laatste LKK-onderzoek bleek, is er voor veel BSO's ruimte om het aanbod te versterken (Slot, Jepma, Muller, Romijn, Bekkering, & Leseman, 2019). Dat kan enerzijds door het verbeteren van de interactievaardigheden en anderzijds door het verbreden van het aanbod. Wat betreft de interactievaardigheden, gaat het vooral om ruimte voor verbetering op het gebied van wat onderzoekers vaak de educatieve component noemen, maar wat ook ontwikkelingsstimulerend kan worden genoemd. Met de term educatie wordt namelijk zeker niet bedoeld dat de BSO een schools karakter zou moeten krijgen. We bedoelen met educatie het stimuleren van de ontwikkeling (kennis, vaardigheden en attitudes) van alle kinderen in

brede zin op verschillende terreinen: motorisch, cognitief, intellectueel, sociaal-emotioneel, creatief en muzikaal. Met name op het gebied van conceptontwikkeling, de kwaliteit van feedback en taalstimulering is ruimte voor verbetering.

Verbreding van het aanbod

Het aanbod van BSO's zou verbreed kunnen worden door kinderen meer ervaringen te bieden op het gebied van creatieve en muzikale vorming, ontluikend rekenen, wetenschap en technologie en burgerschapsvorming. Zo laat kinderopvang 'Columbus Junior' in Almelo en omgeving kinderen zoveel mogelijk vrij in hun keuze voor deelname aan activiteiten, maar wordt er in samenspraak met de kinderen wel gezorgd voor een gevarieerd en interessant aanbod aan activiteiten waarbij de belangrijkste ontwikkelgebieden worden aangesproken.

D. Oudere kinderen: het aanbod

Een landelijk fenomeen is de terugloop van oudere kinderen, vanaf ongeveer 7 jaar, op de BSO. Dit hangt waarschijnlijk deels samen met de toenemende zelfstandigheid van kinderen, maar wellicht ook met het gebrek aan voor hen boeiende bezigheden op de BSO (zie bijvoorbeeld Boogaard, Fukkink, & Felix, 2008). Oudere kinderen hebben andere behoeften dan de jongere kinderen. Zo hebben zij meer behoefte aan een uitdagende omgeving, privacy en zelfstandigheid. Die zelfstandigheid moeten ze kunnen ontwikkelen in een wat grotere leefomgeving, waarin ze zich ook kunnen bewegen buiten het directe gezichtsveld van de pedagogisch medewerkers en hun eigen tijd kunnen indelen. Terwijl voor de jonge kinderen continuïteit van de groep en van de aanwezige pedagogisch medewerker(s) wenselijk is, is het voor de oudere kinderen juist prettig om te kunnen kiezen uit diverse activiteiten en daarmee dus niet voor elke dag dezelfde vaste groep. Vaak ook zijn de inrichting en de aanwezige materialen, of de mogelijkheid zelf activiteiten te ontplooiën voor kinderen van acht jaar en ouder beperkt. De oudere kinderen denken graag zelf mee over de regels en inrichting en zouden het fijn vinden om vrienden mee te brengen die niet op de BSO zitten.

Het oudere kind: regie en keuzevrijheid

Oudere kinderen delen niet alleen graag hun eigen tijd in, maar maken ook graag eigen keuzes over de activiteiten die ze ondernemen en met wie, waar en wanneer ze dat doen (Peleman, Boudry, Bradt, Van de Walle, & Vandenbroeck, 2014). Het is dus van belang om ze regie te geven over het 'programma' én hen vrijheid te geven om keuzes te maken op verschillende niveaus. Zo maakt kinderopvang 'Zonnekinderen' in het kader van de 'pijler Wereldwijs' interessante uitstapjes naar niet voor de hand liggende locaties in de 'echte' wereld, zoals een advocatenkantoor. Dit slaat goed aan bij de oudere kinderen. De deelnemers aan het ontwikkelteam benadrukken dat het belangrijk is om een interessant aanbod te hebben dat aansluit bij de belevingswereld van oudere kinderen. Denk bijvoorbeeld aan het maken van vlogs, raps of een escaperoom. Pedagogisch medewerkers die jong van geest zijn en dichtbij de belevingswereld van deze kinderen staan, maken dit een stuk makkelijker. De mobiele telefoon bijvoorbeeld neemt in het leven van veel oudere kinderen al een belangrijke plaats in. Daarom is het ontwikkelteam van mening dat voor het gebruik daarvan onder bepaalde voorwaarden ruimte moet zijn.

E. Versterking van samenwerking met het onderwijs

Uit onderzoek (bijvoorbeeld dat van Fukkink & Boogaard, 2020 en Van der Grinten, Kieft, Kooij, Bomhof, & Van den Berg, 2019) is bekend dat de samenwerking en afstemming van BSO's met het basisonderwijs in veel gevallen beter kan. Die samenwerking zie je in de praktijk in verschillende gradaties terug. BSO 'Oog in Al' in Utrecht, bijvoorbeeld, ziet zichzelf als complementair aan het onderwijs: de BSO vult aan wat het onderwijs weinig of niet aanbiedt. Dit gebeurt zowel in het aanbod als in de manier waarop kinderen worden begeleid in spelenderwijs leren en zich ontwikkelen. BSO 'Oog in Al' vertaalt bijvoorbeeld de schoolthema's door naar het BSO-activiteitsaanbod, zodat kinderen op school en de BSO op verschillende manieren en vanuit verschillende ontwikkelingsgebieden met hetzelfde onderwerp bezig zijn. Ook krijgen ontwikkelingsgebieden die tijdens schooltijd weinig gestimuleerd worden, juist aandacht tijdens BSO-tijd. Een goed voorbeeld hiervan is de muzikale vorming van de kinderen. Een BSO kan alleen complementair zijn als (bijna) alle kinderen van de school aan het programma deelnemen. In Rotterdam Zuid vult kinderopvang KindeRdam in samenwerking met het onderwijs 10 uur extra schooltijd in. Pedagogisch medewerkers van de BSO worden ingezet om een actief aanbod van sport en spel of wereldoriëntatie vorm te geven tijdens de middagpauze, of als onderwijsassistent of vakkracht in de 'Dag-programmering'. Een voorbeeld van een vergaande samenwerking tussen BSO en onderwijs is Speelleercentrum 'de Wijde Wereld' in Uden, waar buitenschoolse opvang als integraal onderdeel in de dag is verweven. Voor de financiering van dit dagarrangement is het nodig dat alle kinderen van de school deelnemen aan de BSO.

F. Versterking van samenwerking met wijkpartners

Deelnemers aan het ontwikkelteam hebben goede ervaringen met intensieve samenwerkingen met partners in de wijk. Denk hierbij bijvoorbeeld aan sport- en muziekverenigingen, buurthuizen, buurtsportcoaches, de culturele sector en het bedrijfsleven.

G. Professionalisering en talentontwikkeling

Deelnemers aan het ontwikkelteam zien een kans in de professionalisering van pedagogisch medewerkers. Er zijn goede ervaringen opgedaan met de opleiding gespecialiseerd pedagogisch medewerker, maar er zijn ook andere mogelijkheden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan functiedifferentiatie binnen teams met daarin een verscheidenheid aan achtergronden. Een andere mogelijkheid zijn de zogenoemde 'pijlercoaches en -specialisten' waarmee kinderopvang 'Zonnekinderen' werkt. Vaak zijn dit pedagogisch medewerkers die affiniteit hebben met een bepaalde pijler, zoals bijvoorbeeld Natuur & Avontuur, of Sport. De organisatie faciliteert en begeleidt pedagogisch medewerkers om het maximale uit de eigen mogelijkheden te halen. Dit doen zij ook door flexibel en creatief met arbeidscontracten om te gaan. Zo geeft de pijlercoach 'Sport' in de ochtenduren peutersport op andere locaties.

3. AANBEVELINGEN VOOR DE SECTOR ALS GEHEEL

Tot slot bespreken we een aantal aanbevelingen waar een individuele BSO niet direct invloed op heeft, maar waar voor de sector als geheel kansen liggen.

Vergroten van het bereik: een ruimer toegangsrecht

Een van de manieren om het relatief lage bereik van de BSO te vergroten, is door een ruimer toegangsrecht, onafhankelijk van het recht op kinderopvangtoeslag. Dit toegangsrecht wordt door belanghebbenden onderschreven (Leseman, van der Werf, Jepma, Studulski, Nelemans, & Slot, 2021) en is in diverse rapporten bepleit (SER, 2021; Taskforce Samenwerking Onderwijs en Kinderopvang, 2017). Vooralsnog staat het huidige stelsel dit echter in de weg.

Professionalisering in de vorm van specialisatie

Het ontwikkelteam ziet kansen voor een extra kwalificatie-eis voor het werken op de BSO, vergelijkbaar met de eisen die gesteld worden aan het werken met baby's. Dit sluit aan bij de conclusie van de LKK-onderzoekers dat de kwaliteitsslag in de BSO nog onvoldoende is gemaakt is en dat meer professionalisering wenselijk is (Slot, Jepma, Muller, Romijn, Bekkering, & Leseman, 2019). Een dergelijke kwalificatie-eis kan hand in hand gaan met een specialisatie op de belangrijkste toeleverende initiële beroepsopleidingen.

Versterking samenwerking met het onderwijs

Het ontwikkelteam onderschrijft het pleidooi uit diverse rapporten om de samenwerking met het onderwijs te versterken (SER, 2021; Taskforce Samenwerking Onderwijs en Kinderopvang, 2017). Meer specifiek gaat het hierbij om samen met het onderwijs te komen tot dag-arrangementen voor kinderen. Het 5-gelijke dagen model creëert daarbij meer tijd om een aantrekkelijk programma aan te bieden. De BSO is hierbij afhankelijk van het onderwijs, want daar zullen bewuste keuzes gemaakt moeten worden in het anders inrichten van de formatie, waarmee ruimte ontstaat voor medewerkers van de BSO. Ook met het oog op het lerarentekort is dit een interessante optie. Afgestudeerden van de opleiding 'associate degree pedagogisch educatief professional' zijn bij uitstek geschikt om deze brugfunctie tussen kinderopvang en onderwijs te vervullen. Het ontwikkelteam stelt daarbij wel vast dat de huidige stelsels maken dat er u-bochten nodig zijn om tot een intensieve samenwerking te komen. Het advies van de Taskforce Samenwerking Onderwijs en Kinderopvang (2017) biedt concrete adviezen om een aantal van deze obstakels weg te nemen. Een mooie bijvangst van dagarrangementen of andere vormen van intensieve samenwerking (op het gebied van personeelsuitwisseling) kunnen ertoe leiden dat het aantrekkelijker wordt voor pedagogisch medewerkers om een dienstverband op een BSO aan te gaan en voor langere tijd aan te houden. Dit maakt het voor werkgevers mogelijk gemakkelijker om vacatures in te vullen.

BSO met vrije tijd als belangrijkste waarde

foto: Huis de B

ORGANISATIE Huis de B

LOCATIE 1 in Groningen

In de visie van Huis de B hebben kinderen hun eigen leven na schooltijd: hun vrije tijd. Ze zijn niet verplicht om aan allerlei activiteiten deel te nemen of om bij te spijkeren met schoolwerk. We hoeven kinderen geen prestatiegerichte hobby's aan te bieden en kinderen hoeven ook niet expliciet aan talentontwikkeling te doen. Nee, als je kinderen zelf laat kiezen wat zij doen in hun vrije tijd, dan gaan ze spelen. Spelen is wat kinderen doen als grote mensen stoppen met hen te vertellen wat ze moeten doen. Spelen is niet iets voor erbij, even een kwartiertje tijdens het speelkwartier. Integendeel. Spelen is dé kernactiviteit in het leven van een kind, vanuit het perspectief van een kind.

Huis de B is een organisatie voor buitenschoolse opvang, peuteropvang en wijkactiviteiten. De buitenschoolse opvang heeft 200 kindplaatsen. Huis de B is gevestigd in een vrijstaand gebouw naast een schoolgebouw in een oude stadswijk. 80% van alle kinderen van die school zijn bij de BSO geplaatst. 90% van de kinderen van de BSO komen van die naast gelegen school, de andere 10% van twee andere scholen in de stad.

Bij de Huis de B werken ongeveer evenveel mannen als vrouwen; het aandeel pedagogisch medewerkers met een sportieve of creatieve achtergrond is groot. Vrij- en risicovol spelen is gebaat bij fysieke en creatieve stimulansen. Het is fijn als pedagogisch medewerkers hier affiniteit mee hebben.

Ruimte en inrichting

Wij hebben een eigen gebouw dat ruim is. Ongeveer 1300 m², dit is op drukke dagen 6m² per kind, bijna het dubbele van de norm. Er zijn meerdere ateliers. De inrichting van het gebouw is niet netjes, rustig en overzichtelijk, maar juist avontuurlijk en enigszins chaotisch. De meubels en materialen zijn vaak goedkoop, gekregen en gemakkelijk vervangbaar. De inrichting wisselt regelmatig. Er is een grote zolder waar veel spullen en materialen opgeslagen liggen die voor allerlei initiatieven gebruikt kunnen worden. Denk aan: waterbakken, zeil, piepschuim, balken, pallets, kratten, autobanden, doeken, themabakken, wisselspeelgoed, bamboestokken, tenten, visgerei. Het hele gebouw ademt uit dat het gebruikt mag worden en er niet voorzichtig mee omgegaan hoeft te worden. Tegelijkertijd proberen we een sfeer van huiselijkheid te creëren.

De buitenruimte bestaat uit een omsloten peuterspeelplaats die aansluit aan het gebouw. De BSO-kinderen delen de school en speeltuinvereniging een openbaar gebied in de wijk. Er is een vijver, een basketbalveldje, een voetbalgebied, klimbomen en een aantal speeltoestellen. Er staan geen hekken omheen. De oudste kinderen mogen zonder toezicht naar buiten. Dagelijks hebben we de beschikking over de gymzaal die naast de school staat. Daar wordt veel gebruik van gemaakt. In ons eigen gebouw hebben we een klimwand en een grote speelzaal met een zwaazak, voetbaldoeltjes, dikke matten. Kortom, we beschikken over heel veel ruimte waar vrij gespeeld kan worden.

Een belangrijk onderdeel van vrij spelen is dat het aanwezige spelmateriaal een hoge speelwaarde heeft. Speelwaarde is de hoeveelheid spel die je uit iets kunt halen. Een bal is alleen een bal als we zeggen dat het een bal is. Het kan ook een vreemde planeet zijn of een zwangerschapsbuik. Loose parts (losse delen) is spelmateriaal met een hoge speelwaarde. Het zijn blokken, takken, wc-rolletjes, kartonnen dozen, lego, lappen en ga zo maar door. Vaak kosteloos, afval- en restmateriaal. We zouden ook graag een container met grof afvalmateriaal willen hebben waarmee gespeeld kan worden, maar dit hebben we helaas nog niet. Een rijke en gevarieerde omgeving biedt een potentieel van eindeloze combinaties en leidt tot een hoge betrokkenheid bij de kinderen.

Programma en aanbod

Kinderen worden van nature aangetrokken tot nieuwe prikkels. Wij bieden regelmatig nieuwe en spannende dingen. Steeds hetzelfde is saai! Als de tafels en stoelen ineens anders staan, als er ineens allemaal grote kartonnen dozen in de ruimte staan, als de vloer een zeepbaan is, als de pedagogisch medewerkers ineens een heel vreemde taal spreken, noem maar op... dan blijft de BSO uitdagend. Nieuwe materialen, nieuwe inrichting, fantasievolle prikkels dagen kinderen uit en zetten aan tot spelen en ontdekken.

Onze ateliers zijn alleen open als er een volwassene bij is. Die zet bijvoorbeeld materialen klaar, maar dit is nooit dwingend. Een kind kiest altijd zelf wat hij in een atelier wil gaan doen.

We prikkelen een kind tot iets nieuws, maar als een kind de andere kant op kijkt, is dat de richting die je volgt als pedagogisch medewerker.

We richten ons ook op risicovol spel waarbij hoogte, snelheid, gevaarlijke materialen, gevaarlijke plekken, duwen en trekken en uit het zicht van volwassenen spelen belangrijke aspecten zijn. We hebben klimtouwen om het gebouw te beklimmen. Regelmatig worden er fikkies gestookt en wordt er eten gemaakt op kampvuurtjes. Ook wordt er veel gehamerd en gespijkerd. Stoeien en vechten stoppen we niet zonder meer; eerst beoordelen we of het spel is of dat er echt een gevaarlijke situatie ontstaat. Hoe ouder de kinderen zijn, hoe meer ze in en om het gebouw hun eigen gang mogen gaan en zaken onderling oplossen.

Professionals

Als professional bij Huis de B weten we dat wij ons bewegen in de vrije tijd van kinderen. Daarom worden we getraind als vrijetijdspedagoog. De kerngedachte hierachter is dat je rol het omgekeerde van normaal is. Normaal is dat kinderen leven in ruimte en tijd die bepaald wordt door grote mensen. Als vrijetijdspedagoog besef je dat jij de ruimte en tijd geschikt maakt voor kinderen. En dat je als groot mens eigenlijk niet thuishoort in hun speelruimte. Want voor je het weet ben jij de hoofdrolspeler en bepaal jij het vrije spel van het kind. En dat was nu juist niet de bedoeling!

Alle pedagogisch medewerkers van Huis de B zijn en worden intern opgeleid om te werken met de aanpak van 'PARS Playwork', ontwikkeld door Shelly Newstead (Verenigd Koninkrijk). Pedagogisch medewerkers leren hierbij om bewust te handelen in situaties van vrij spel van kinderen. Volgens deze visie zijn er drie redenen om in te grijpen in het spel van de kinderen. Dit is: 1) als een kind hulp en steun zoekt, 2) als de veiligheid in gevaar komt en 3) in verband met praktische zaken. Pedagogisch medewerkers leren hiermee werken aan de hand van de zogenaamde zelfbeheersingsdriehoek. Daarnaast leren ze veel over speelmogelijkheden, technieken om een oordeel te vormen zonder in te grijpen, het maken van een risico-afweging, typen interventies, speelwaarde, loose parts en speeltypen. We combineren dit met kennis over risicovol spel en het kunnen beoordelen van welbevinden en betrokkenheid.

Samenwerking met ouders

Vanuit het tegengaan van het 'vergrotemenslijken' van het leven van kinderen, houden we ouders liever zoveel mogelijk buiten de deur. Ouders zijn vaak heel bang dat hun kind iets overkomt als het in hun ogen iets engs doet. En dan kunnen ze er beter even niet bij zijn. Het betekent wel dat ouders vertrouwen moeten hebben in onze visie en aanpak. Een goede, persoonlijke relatie tussen mentoren en ouders is heel belangrijk. Alle ouders hebben een persoonlijk intake- en kennismakingsgesprek waarbij we uitleggen wat onze visie is. Maar vaak is deze al bekend bij ouders, het is namelijk vaak een reden om voor Huis de B te kiezen. Het gevolg daarvan is dat kinderen vaak tot het einde van de basisschool bij ons blijven komen. Ouders merken aan hun kind hoe graag het naar Huis de B gaat en voelen zich vrij om met ons over hun kind te praten, ook als er problemen zijn. We zijn laagdrempelig en ouders merken dat onze pedagogisch medewerkers echt oog voor hun kind hebben.

Tegenover ouders, maar ook tegenover andere professionals zoals de leerkrachten van de naastgelegen school, zijn wij de beschermers van de vrije tijd en het vrije spelen. De bewustwording in het team van onze visie en onze aanpak rond vrij- en risicovol spel maakt dat pedagogisch medewerkers hier trots op kunnen zijn en ervoor durven en kunnen gaan staan.

BSO die complementair is aan onderwijs

foto: BSO Oog in Al

ORGANISATIE BSO Oog in Al

LOCATIE 7 locaties in Utrecht

De BSO vult aan wat het onderwijs weinig of niet aanbiedt; zowel in het aanbod voor de kinderen als in de wijze waarop kinderen (begeleid worden in) spelenderwijs leren en zich ontwikkelen. Een BSO kan alleen complementair zijn als (bijna) alle kinderen van de school eraan deelnemen.

In haar werkwijze sluit BSO Oog in Al aan op de scholen en is daarmee complementair. De basisschool biedt klassikaal onderwijs met een lesprogramma, waarmee ze de vaardigheden en talenten van ieder kind stimuleert. De nadruk ligt bij de school op kennis verwerven en oefenen.

Kinderen leren altijd en bij onze BSO ligt de focus op spelend leren. Het begeleiden van spel vergt een vorm van begeleiding van professionals die meer volgend is. Bij de BSO is ruimte voor ontspanning en zinvolle vrijetijdsbesteding in een huiselijke sfeer waar kinderen zich thuis voelen in een vaste groep: bewegen en spelen, maar ook voor verdieping op onder andere sportief, cultureel, creatief en technisch gebied. De nadruk ligt op participeren en ontdekken.

Ruimte en inrichting

De BSO-locaties voor de jongste kinderen zijn gehuisvest in de schoolgebouwen. Dit biedt een veilige en vertrouwde omgeving voor de kleuters en ouders. De ruimtes van de BSO zijn dicht bij de kleuterlokalen gesitueerd. Na afloop van een schooldag kunnen de kinderen dan ook gemakkelijk naar de BSO-ruimten lopen. De pedagogisch medewerkers van de BSO vangen hen in de gang al op. Dit zorgt voor een rustige overgang van school naar BSO. In de BSO-ruimte zijn meerdere speelhoeken met divers speelgoed. Er is daarnaast voldoende ruimte om aan tafel te knutselen of om samen een spelletje te doen. De buitenruimte bestaat uit het schoolplein en nabijgelegen speeltuintjes. Bij slecht weer is de gymzaal van de school beschikbaar. Dagelijks zijn er diverse activiteiten, onder andere op het gebied van sport, spel en muziek.

Op vijf minuten loopafstand van de school is de locatie voor kinderen van groep 3. De sfeer is er warm en er is plek voor zowel actieve als rustige activiteiten. Er is onder andere een atelierhoek en een werkkeuken. De kinderen kunnen veilig buiten spelen in de afgeschermdede tuin met onder andere diverse speeltoestellen, een zandbak, schommel en duikelrek. Op korte loopafstand van deze BSO-locatie is er ook van alles te ontdekken en ondernemen, zoals een skateparkje en een speeltuin met daarin een klein panna-veld.

De locatie voor de kinderen van groep 4 en 5 is gehuisvest in een scoutinggebouw in de wijk met verschillende speel- en activiteitenhoeken en een keuken in een gezellige en huiselijke sfeer. In de tuin is een boomhut en een duikelrek. Bij slecht weer biedt de binnenruimte genoeg ruimte voor een beetje sport en veel spel. Elke dag zijn er verschillende activiteiten. De kinderen kunnen zich ook inschrijven voor workshops die een aantal weken duren, bijvoorbeeld de speurtochtenclub, knutselclub, kookclub of fotoclub.

Voor de oudste kinderen van groep 6 t/m 8 zijn er twee locaties. De ene is gehuisvest in een dependance van de school met de beschikking over verschillende ruimten, een atelier, chill-room, game-room en een multimedia-room. Elke dag zijn er wisselende activiteiten, van het 'Wie is de mol?'-spel tot en met koken en creatieve kunstwerken maken. De kinderen kiezen zelf of ze mee willen doen aan een activiteit, samen willen spelen of zich even rustig terug willen trekken op een van de loungeplekken. De buitenruimte is het schoolplein en het nabijgelegen park. De andere locatie voor de oudste kinderen is gevestigd in een sportaccommodatie, met een 'huiskamer' waar ruimte is om lekker te lezen of te chillen, te knutselen, samen een spelletje te doen of iets lekkers bakken. De andere ruimte is de activiteitenruimte, waar steeds wisselende activiteiten georganiseerd worden, specifiek gericht op de oudere kinderen. Dagelijks zijn de voetbalvelden in gebruik voor sport- en spelactiviteiten.

Programma en aanbod

BSO Oog in Al vertaalt onder andere de school thema's door naar het BSO-activiteitenaanbod, zodat kinderen op school en de BSO op verschillende manieren en vanuit verschillende ontwikkelingsgebieden met hetzelfde onderwerp bezig zijn. Ook krijgen ontwikkelingsgebieden die tijdens schooltijd weinig gestimuleerd worden, juist aandacht tijdens BSO-tijd. Een goed voorbeeld hiervan is de muzikale vorming van de kinderen. In samenwerking met muziekvakdocenten worden op alle BSO-locaties jaarlijks muzikale workshop-reeksen aangeboden aan de kinderen. Hierin maken de kinderen kennis met muziekinstrumenten en ritme, leren kinderen zelf een instrument te bespelen of een rap of lied te maken.

Vooruitblik 2022

De startfase van het Expertisecentrum Kinderopvang – met een budget voor twee jaar – is eind 2021 afgerond. Dat maakt 2022 een ander jaar dan de twee voorgaande. De werkzaamheden van het Expertisecentrum moeten nu door de sector gefinancierd worden. Hoe dit werkt kun je lezen op de website:

<https://expertisecentrumkinderopvang.nl/investeren>. Daar kun je ook zien welke organisaties al mee-investeren in de ontwikkeling van de pedagogische kwaliteit: <https://expertisecentrumkinderopvang.nl/relaties/investeerders>.

Er komen iedere week organisaties bij en daar zijn we heel blij mee!

Het doel voor 2022 is om 220 organisaties aan te laten sluiten. Dat biedt ons de mogelijkheid om twee keer zoveel onderwerpen uit te werken als in 2021.

In januari 2022 start het ontwikkelteam diversiteit en inclusie en in maart het ontwikkelteam groepsdynamica. Afhankelijk van het budget in 2022 starten later dit jaar ook de ontwikkelteams omgaan met ongewenst gedrag en pre-pubers in de BSO. Wanneer de ontwikkelteams de pedagogische kennisbasis hebben afgerond, zijn er per onderwerp een webinar, pedagogisch practicum, een wiki en kennisringen om de kennis te verbreden naar de praktijk. Daarnaast start er in januari een CoachKamer: super/intervisie voor pedagogisch coaches.

Alle activiteiten in 2022 staan in de agenda op de website die steeds wordt geactualiseerd: <https://expertisecentrumkinderopvang.nl/actueel/agenda>.

Deelnemers van organisaties die bijdragen aan de bekostiging van het Expertisecentrum krijgen 30 procent korting op activiteiten. En dragen bij aan de kennisontwikkeling op het gebied van pedagogische kwaliteit voor de hele sector.

De grote uitdaging voor 2022 is om de ontwikkelde kennisbasis te verbreden naar de praktijk. Dat lukt als er veel pedagogisch professionals deelnemen aan onze activiteiten. We kijken er naar uit om je/jullie te ontmoeten!

COLOFON

Ontwikkelteam risicovol spel

Pedagogisch professionals: Anouk Bots, Kinderopvanggroep Tilburg; Josje Bouhuijzen, KMN Kind & Co; Janine Corstjens, Compananny; Bianca Deumers, Korein; Dineke Hunse, Hamertje Tik; Jojanneke Kromme, SDK Kinderopvang; Tilly Kuijper, Kion; Marijke Kuiper, SKO Oegstgeest; Dagmar Kuus, BSO Wijs; Laura Lecluse, TintelTuin; Saskia Mucek/Laura Veenema, Stichting Kinderopvang Kralingen; Elisa Somsen/Isabelle van Putten, Kindergarden; Heleen van der Veen, Humankind

Onderzoeker: Martin van Rooijen, Universiteit voor Humanistiek

Ontwikkelteam verticale groep

Pedagogisch professionals: Henriët Bathoorn, SKSG; Janneke Bruger, kc de Bolster; Laia Camp, Blossse; Tanja Hak, 't Kickertje; Gerdi Hartgerink, KindeRdam; Margriet Prins, Tabijn; Millie Warradijn, Small Society

Onderzoeker: Claudia Vrijhof, Universiteit Leiden en Ora Oudgenoeg-Paz, Universiteit Utrecht

Ontwikkelteam samenwerking met ouders

Pedagogisch professionals: Evelien Blanken, Kinderopvang Meerdijk; Denise Castano Rosario, Zo Kinderopvang; Imke Ermers, Kion; Karlien Nisevic-van Veen, Kibeo; Suzanne Plaisier, SDK; Sylwia Stawarz, Kiddoozz Kinderopvang; Linda van de Veerdonk, SDK; Marjolein van Vessem, Combiwel

Onderzoeker: Martine van der Pluijm, Hogeschool Rotterdam

Ontwikkelteam kansen voor de BSO

Pedagogisch professionals: Jan Maarten Dank, KindeRdam; Jeneska Ekkelenkamp, Columbus Junior; Margriet Hofstee, Zonnekinderen; IJsbrand Jepma, Sardes; Angela Kok, KomKids; Judith Lechner, Huis de B; Atie Roovers, Kibeo; Annemieke Vermunt, BSO Oog in Al; Jos van Zutphen, Speelleercentrum de Wijde Wereld

Onderzoeker: Annemiek Veen, Kohnstamm Instituut en Annika de Haan, Expertisecentrum Kinderopvang

Samenstelling: Annika de Haan en Yvette Vervoort
Vormgeving: Larisa Wiegant • Graphic Design & Illustration
Tekstredactie: Anne Firet • Firet Redactie en Tekst en Kees Post

Deze publicatie is als pdf verstuurd naar de deelnemers aan de webinars in november 2021. En naar iedereen die zich heeft geregistreerd op de website van het Expertisecentrum Kinderopvang. Een print versie is verstuurd naar alle organisaties die bijdragen aan de bekostiging van het Expertisecentrum Kinderopvang in 2022 en aan de belanghebbenden en betrokkenen.

Deze publicatie van Stichting Expertisecentrum Pedagogische Kwaliteit Kinderopvang valt onder een Creative Commons Naamsvermelding-GelijkDelen 4.0 Internationaal-licentie. <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.nl>
Dit houdt in dat het materiaal gebruikt en gedeeld mag worden onder de volgende voorwaarden: Alle rechten voorbehouden. Verveelvoudiging, verspreiding en gebruik van deze uitgave is met bronvermelding toegestaan.

**Expertisecentrum
Kinderopvang**
Pedagogische kwaliteit

Februari 2022